

daha iyi yargı

DAHA İYİ YARGI İÇİN

Yapay Zekâ Vizyonuna ve Özeleştiriyeye

ÇAĞRI

28 Ağustos 2020

Daha İyi Yargı Derneği Hakkında

Daha İyi Yargı Derneği, Türk yargısının sorunlarını tespit etmek, sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirmek, öneriler üzerinde toplumsal mutabakat sağlanması ve çözümlerin hayata geçirilmesi yönünde çalışmak amacıyla kurulmuş olan siyaseten tarafsız bir sivil toplum düşünce kuruluşudur.

Derneğin tohumları ilk olarak Daha İyi Yargı Hareketi adı ile Av. Mehmet Gün önderliğinde, Türk yargısının sorunlarına uygulanabilir çözümler sunmak ve Tam ve Doğru İfşa yolu ile Dürüst Davranış ilkesini hayata geçirmek amacı etrafında buluşan, Türkiye'yi geliştirme ve toplumun standartlarını iyileştirme arzusu, duyarlılığı ve kararlılığına sahip avukatlar, akademisyenler ve fikir önderleri tarafından atılmıştır.

Daha İyi Yargı Hareketi oluşumu, planlanan çalışmaların kapsamını büyütme ve bu amaca uygun olacak şekilde kurumlaşmak istek ve amacı sonucunda Kasım 2014 tarihinde Daha İyi Yargı Derneği adı ile dernek statüsü edinmiştir.

Daha İyi Yargı Derneği üyeleri, Türkiye'de uzlaşma kültürünün egemen olmasında ve barış içinde yaşayan, üretken, uluslararası alanda rekabetçi ve müreffeh bir toplum olmamızda gelişmiş ve çağdaşlarından ileriye gitmiş bir hukuk düzeninin ve yargı sisteminin en önemli temel taşlar olduğuna inanmaktadır. Ülkemizin bu hedeflere ulaşmasına ve iktisadi, sosyal ve idari her alanda hukukun üstünlüğünün sağlanmasına Yargı'nın daha da ilerletilmesi ve geliştirilmesi yoluyla katkıda bulunmak üzere çalışmalar yürütmektedir.

Dernek bu çerçevede, Türk Yargısı'nın sürekli olarak gelişmesi, çağdaşları ile rekabet edebilmesi ve bu rekabette öne geçebilmesi için, yargı ile ilintili tüm kişi, kurum ve kuruluşlar ile toplumu ortak bir zeminde bir araya getirmeyi, fikirler ve öneriler geliştirerek mutabakat ve uzlaşma sağlamayı, üzerinde uzlaşılan önerileri hayata geçirmek için gerekli çabaları göstermeyi amaçlamaktadır.

Adli Yıl Değil Virüs ve Yapay Zekâ Çağı Başlıyor...

1 Eylül Salı günü, 20 Temmuz'da başlayan çalışmaya ara verme - adli tatil bitiyor, yeni adli yıl başlıyor. Yargı camiası aylar öncesinden ertelenmiş, ertelemeler sonucunda devasa bir yığın haline gelmiş işleri ele almaya başlarken, adalet inancı zedelenmiş olan on binlerce insan da mahkemelerce haklarının teslim edilmesini beklemektedir.

Virüsler ve Yapay Zekâ Çağı

Öte yandan iklim değişikliği, küresel ısınma derken gezegenimizde biri giderken diğeri gelen virüsler, insanlara karşı egemenliğini ilan etmiş durumdadır. Yılın ilk aylarında dünyayı kasıp kavurmaya başlayan, getirdiği tedbirlerle insanları sağlık ve ekonomik yönden kasıp kavuran, insanlığın kolayca kurtulamayacağı yeni koronavirüs hastalığıyla (Covid-19) birlikte virüsler, çağa çoktan damgasını vurmuş bulunmaktadır. Mikroskobik küçüklükte bir virüs; okulları, adliyeleri, camileri kapanmaya zorlarken, ne kadar zayıf olduğunu gösterdiği insanlığı üretimi, zenginliği, bilgiyi, teknolojiyi ve egemenliği paylaşmaya, hukuku, yeniden düşünmeye ve yapılandırmaya mecbur bırakmaktadır. Covid-19'un zorladığı değişikliklerin dünyayı nasıl değiştireceği ve nasıl bir dünya yaratacağı tahayyüllerin de ötesindedir. Kısa sürede gösterdiği ise insanlar arasında fiziki görüşmelerin yerini büyük oranda sesli ve görüntülü anlık iletişim teknolojilerine ve yapay zekâyâ bırakacak olduğu gerçeği...

Ülkemiz hala dijitalleşmeye ve Sanayi 4.0'a geçmeye çalışırken yapay zekâ çağı dünyada çoktan başlamış, hayatın her alanı kendi kendine öğrenen, birbirleriyle iletişim kurabilen bilgisayarlara ve algoritmalarına emanet edilmektedir. Hemen hemen bütün mal ve hizmet üretim süreçleri otomatikleştirilmiş; insanların yaptığı işleri robotlar yapmaya, insanların vereceği kararları robotlar vermeye başlamış bulunmaktadır.

İnsanları ve eşyaları bir noktadan diğerine en güvenli şekilde taşıyan, kaçınılmaz bir kaza durumunda kime çarpacağına, kimi yaralayacağına veya öldüreceğine karar verebilen otonom araçlar çoktan yollarda... Kendi kendine uçan,

enerjisini ışıktan kendisi üreterek bağımsız hareket edebilen, düşmanı tanıyıp tespit ederek yok edebilen mini kamikaze robotlar orduların yerini almaya çoktan hazır... IBM firmasının geliştirdiği hukuk yapay zekâsının davalarda verilecek kararı yüzde 85 isabetle tahmin edebildiğinden; Google'ın geliştirdiği Big Data'ya (Büyük Veri) dayalı tanı sisteminin hastalıkları doktorlardan daha isabetli olarak teşhis edebildiğinden konuşulmakta.

İnsanlardan çok daha hızlı, iyi ve hatasız kararlar alabilen robotlar ve yapay zekâ algoritmaları, bir yandan milyarlarca insanın verilerini işleyerek davranışlarını ve kararlarını önceden isabetle kestirirken, öte yandan insanları belirli yönde davranmaya ve karar almaya yönlendirmekte. Yapay zekâ geliştirebilenler robotlar vasıtasıyla insanlığı egemenlikleri altına almaya devam etmekte.

Dijitalleşme evriminin doğal bir aşaması olan yapay zekâ, birbirlerinden uzakta farklı yerlerde ve şekillerde gerçekleşen üretim, biriktirme, dağıtım ve tüketim aşamalarını birbirine bağlayarak mükemmel işleyen bir değer üretme ve paylaşım zincirine dönüştürmekte; bu faaliyetleri birbirinden ayrı ve uzakta sürdüren toplum kesimleri arasında iş birliği ve dayanışmayı, üretim kapasitesini ve verimliliği en yüksek seviyelere çıkarmaktadır. Makineler ve algoritmalar insanlığın refahını tarihte hiç görülmediği kadar yükseltmiş bulunmakta ve halen de geliştirmektedir.

Yapay zekânın sosyal etkileri o kadar ilerlemiş ve giderek artan oranda hayatımızın her alanına hâkim olmaktadır ki; toplumlar insanların değil robotların vergilendirilmesi, insanların değil robotların etik ve ahlak ilkeleri üzerinde kafa yormaktadırlar. Yapay zekâ insanları zenginleştirip özgürleştirirken dünyayı küçük bir köye dönüştürmekte; buna karşın dünyanın bir ucundaki bir virüsü, kısa zamanda tüm insanlığı tehdit eder hale getirmektedir. Son örneğini Covid -19'da gördüğümüz üzere küresel ısınma ve iklim değişikliği ile artarak süreceğini öngörebileceğimiz virüsler, insanlığın birbiriyle etkileşimini ve gelişmeyi önü alınamaz bir tehdit altında bırakmaktadır. Virüslerin insanların ulaşım, iletişim ve etkileşimine getirdiği kısıtları yapay zekâ uygulamaları ortadan kaldırmakta; insanlar fiziken bir araya gelmeden de birbirleri ile anlık olarak sesli ve görüntülü olarak iletişim kurabilmekte; teknoloji getirdiği imkânlarla iş birliğini ve etkileşimi geliştirmektedir.

Virüslere Karşı Yapay Zekâ, Büyük Zorluklar ve Büyük Fırsatlar

İnsanlığın en büyük tehdidi virüsler, en etkili kurtarıcısı ise yapay zekâ olacaktır. Yapay zekâ kullanan ülkeler, virüsler ve diğer sağlık sorunlarıyla mücadelede de halkın refahını artırmak için girişilen uluslararası yarışta önde ve ileride olacaktır. Virüs ve yapay zekâ çağı, gelişme yolunda önemli mesafeler kat etmiş olan Türkiye için hızla ilerleyerek gelişmiş ülkeler arasında yer alma fırsatları taşımaktadır. Bu hususta gelişmekte olan diğer ülkeler arasında Türkiye; önemli ve farklı bir yerde durmakta; zorlukları fırsata ve refaha çevirme imkânına sahip bulunmaktadır.

En Büyük Sorumluluk Yargıya düşmekte

Fakat mevcut durumda oldukça geride olduğumuz bu yarışta, Türkiye'nin yeni başlayan çağın getirdiği zorlukları fırsata dönüştürerek uluslararası rekabette öne geçebilmesi için hâkim savcı, avukat ve diğer unsurları ile yargı gücüne ve yargı ile ilgili devlet kurumlarına ağır görev ve sorumluluklar düşmektedir.

Yargının tüm organ ve unsurları hem mevcut görevlerini yerine getirebilmek hem de yeniçağın fırsatlarını yakalayabilmek için verimlilik, şeffaflık ve hesapverirlik, evrensel değerlere uyarlı davranmak ve yenilikçi olmak zorunda. Makamlarının verdiği ayrıcalıkları, sadece bu yüce amaç, topluma kaliteli hizmet vermek ve hizmeti her daim geliştirmek için kullanmalıdırlar.

Bu görevi yerine getirebilmeleri için yeniçağı, şartlarını, gereklerini, getirdiği zorlukları ve onlara eşlik eden fırsatları kavradıklarını, yani düşünce bazında bile olsa çağı yakalamış olduklarını göstermeleri birinci şarttır. İkincisi, bu şartlarda elde olan imkânları, kısıtları ve sorunları gerçekçi olarak tespit ederek ortaya koymak, sorunların çözümü için gerekenleri isabetli olarak belirleme zorunludur. Üçüncüsü olarak uluslararası yarışta ülkemizi öne geçirecek vizyonu oluşturmak, stratejik hedefler belirlemek, bunları gerçekleştirmek için izlenecek yol haritasını çizmek zaruretidir.

Yargı, toplumda uzlaşma ve işbirliğini geliştirerek refahı artırmak için vardır

Yasaların Anayasa'ya, yürütmenin düzenlemelerinin Anayasa'ya ve yasalara uyarılığını sağlamak, yargının en iyi bilinen görevidir. Yargının toplumdaki asli işlevi ise kamu gücü kullanan görevlilerin hukuka uyarlı davranmasını ve ülkede hukukun üstünlüğünü sağlamak, devletin egemenlik sahası içinde hukuki güvenlik ortamını oluşturmak, toplumda uzlaşma ve iş birliğini güçlendirerek refahın artırılmasına katkıda bulunmaktır.

Ülkemizde refahın yükselmesi, diğerlerinin yanında en yüksek oranda yargının hukuki güvenlik ortamını kurması ve güçlendirmesi, uyuşmazlıkları çözme işlevini nasıl ve ne kadar etkili olarak çözebildiğine bağlıdır. Kişi başı milli geliri Türkiye'nin 8 katı kadar yüksek olan Almanya'da yargının uyuşmazlıkları çözmekte Türkiye'nin iki katı kadar daha etkin olması şaşırtıcı değildir.

Toplumdaki kurumsal ve bireysel uyuşmazlıkların giderilmesi, uzlaşmanın sağlanması, dayanışma ve iş birliğinin tesisi ve güçlendirilmesiyle farklılıklar zenginlik yaratma fırsatına dönüştürülebilir. İhtilafları rahmete dönüştürmek uyuşmazlıkların etkin bir şekilde çözülmesiyle mümkündür. Dolayısıyla toplumda çatışan menfaatleri refaha dönüştürmekte en büyük sorumluluk; uyuşmazlıkları çözmekle görevli olan yargıya düşmektedir.

Yargının milli geliri artırmaya katkı verebilmesi, çıkması gayet doğal olan uyuşmazlıklarla zaman öldürerek, kaynak israf ederek değil; insanlar arasında iş birliğini geliştirerek, uyuşmazlıkları etkin ve verimli bir şekilde çözüp, uyuşmaz olan taraflar arasında uzlaşma ve iş birliğini yeniden ve hızlıca tesis etmesiyle mümkündür.

Yargının gelişmiş bir ekonomideki işlevi birbirinden bağımsız ve ayrı çalışan binlerce kurum ve on binlerce kişi arasında iş birliğini, uyumu ve bu vasıta ile yüksek derecede katma değer yaratılmasını sağlamaktır. Günde on binlerce araç üreten bir otomobil fabrikasının ihtiyaç duyduğu motor, kaporta ve sair yedek parçaların; o fabrikanın içinde olmayan binlerce farklı tedarikçi tarafından sanki hepsi aynı elden

ve aynı makineden çıkmış gibi hassasiyet ve kaliteyle üretilmesini, yüzlerce üretim tesislerinin birbiriyle anlık eşgüdümle çalışıyor olmasını sağlayacak hukuki güvenlik ortamını oluşturmak, Yargının gerçekleştirmesi en başta gelen görevidir. Bu görev sadece sanayi için değil, tarım için de zaruri işlevdir. Edirne'deki çiftçi ile Kars'taki hayvancılıkla uğraşanın tam bir hukuki güven içinde, haklarının korunacağından hiçbir endişe duymadan anlaşabileceği, bu ilişki ve iş birliğinin sorunsuz olarak işleyeceği ortamı oluşturmak, bir aksama olduğunda bunu en hızlı şekilde telafi ederek ilişkiyi koruyup sürdürmeyi sağlamak da yargının görevi içindedir. Bu görevi, uzun süren yargılamaların sonucunda yerine getiriyor olmak övünülecek bir beceri değildir. Uzun süren, taraflara bir yarar getirmeyen uyuşmazlık çözümü artı değer yaratmadığı gibi yeni uyuşmazlıklar yaratmakta, iş birliğini bozmakta ve ülkenin kaynaklarını boşa götürmektedir. Oysa gelişmiş toplumların yargı sistemleri bu tür ilişkileri çoktan halletmiştir. Tek tük çıkan aksamaları ise yargı sistemleri parmağının ucu ile ve etkin olarak halledebilmektedir.

Yargılamalar maddi gerçeği verileri belirleme, kuralları uygulayarak sonuç çıkarma faaliyetidir. Yargı, bilim ve mantığa göre karar vermek; görevini yapabilmek için yapay zekâ geliştirmek zorundadır. Hukuk yapay zekâsı mümkündür

Hâkimler önlerine gelen olaylarda taraflardan birinin yerine geçerek sözleşme ve benzeri belgelere ekleme, çıkarma veya değişiklik yapamaz; vakıaları ve delilleri keyfi olarak göz ardı edemez, maddi gerçeği tam olarak ortaya çıkarmadan bir sonuca gidemez ya da eskiden krallıklar zamanında olduğu gibi kendisini kralın temsilcisi gibi görerek taraflar arasındaki ilişkide kendine göre denkleştirme yapamaz.

Yargıçlar, kuralları kendi şahsi inanç ve tercihlerine göre değiştirerek uygulayamaz; hukuk kurallarını mantık kurallarına uygun olarak olaylara uygulayarak çıkarımlar yapar. Hukuki bir karar verme sürecinde değişkenler, sadece uyuşmazlığa neden olan olaylar ve iddia ve savunmayı kanıtlayan delillerdir. Hâkimler delilleri yani verileri bilimsel yöntemle, genel mantık kurallarına uygun olarak değerlendirerek sonuca varabilirler. Bu sonuç hâkimin kişisel kanaati sebebiyle değiştirilemez. Başka bir deyişle, yargının işlevi teknik olarak önlerine gelen vakıaları ve delilleri bilimsel

yöntemle mantık kurallarına uygun şekilde işleyerek veri haline getirmek, bu verilere hukuk kurallarını uygulamaktır.

Yapay zekâ ancak kuralların bilimsel yöntemle, mantık kurallarına uygun olarak ve tarafsız bir şekilde uygulandığı bir ortamda gelişme ve serpilme imkânı bulabilir. Hukuku gelişmiş olanlar yapay zekâ geliştirebilir; hukuk yapay zekâsı geliştirebilenler hukuku geliştirebilirler.

Ülkeler, kendi hukuk yapay zekâlarını geliştirmek zorunda; aksi takdirde geliştirmiş olan ülkelerin hukukunu iktibas ve kabul etmek, onların dolaylı egemenliği altına girmek durumundadır.

Öte yandan yargı, hem görevini daha iyi yapabilmek için hem de yıllardan beri birikmiş olan iş yükünün eritilmesi için yapay zekâ geliştirmeye muhtaçtır. Hukuk yapay zekâsı, birikmiş sorunları çözenin bir kurtuluş yolu ve imkânı olmasının yanında, yargının uyuşmazlık çözümü temel işlevinin çağdaş bir gereğidir.

Türkiye, virüslerin getirdiği olağanüstü bilimsel, sosyolojik ve ekonomik zorlukları yapay zekânın sunduğu fırsatlardan yararlanarak olağanüstü büyük fırsatlara ve refahın yükseltilmesine vesile yapabilir. Yapay zekâ geliştirilmesi bir yandan biriken sorunları çözerken diğer yandan Türkiye'nin geride olduğu tüm hususlarda çağı yakalamasını, yeni ve farklı çözümlerle ileriye geçmesini ve insanlığı ileriye götüren kültürlerden biri haline gelmesini mümkün kılacaktır.

İddia ve savunma bir kuralın öyle ya da böyle uygulanacağına dair değil, olaylara kurallar uygulandığında ne sonuca varılması gerektiğine dair çıkarım önerilerinden ibarettir. Kuralları uygulayarak uyuşmazlığı çözebilmek için öncelikle uyuşmazlık konusu olayın, yani maddi gerçeğin inşasına, bunun için de olaylara ilişkin beyanların ve delillerin değerlendirilmesine ihtiyaç vardır. Deliller, yargılamada kuralı işletmeye yarayan verilerden ibarettir. Delillerin/verilerin incelenmesi ve değerlendirilmesi algoritmalarla pek kolayca mümkündür. Algoritmalar uygulanacak olan kurallardan ibarettir; algoritmanın varacağı sonucu ise değişken olan deliller/veriler belirler. Hâkimin bilmesi, öğrenmesi, araştırarak bulması ve kendisini güncellemesi gereken kurallarını, bunların yorumlarını, yasa, tüzük, yönetmelik,

literatür ve içtihat taramasını robotlar saniyeler içinde yapabilir; sonuçlarını da herhangi bir atlama olmaksızın bulabilir, tercihe göre sıralayabilir. Görüleceği üzere bu kolaylıkla gerçekleştirilebilir. Bu gerçekleştiğinde hukukçulara düşecek görev ise sadece verileri oluşturarak yapay zekâ sistemine girmek olacaktır. Dolayısıyla hukukta yapay zekâ kullanımı ilk aşamada işlerin yüzde 20'sini; kademeli olarak neredeyse yüzde 80'ini robotlara yükleyerek uyuşmazlık çözümünde inanılmaz hız ve etkinlik sağlayabilir. Yapay zekâ kullanımı, hukukçuların ve yargının kapasitesini onlarca kat artırabilir. İşlerin yüzde 80'ini yapay zekâ ile yapmak, yargıdaki iş yükünün yüzde 80'ini hızlıca çözmek anlamına gelir.

Hukuk mesleklerinin iddia, savunma ve kararlarla doğrunun ve haklının ne olduğuna ikna etme işlevi olduğunu, bu hususta geliştirilen yazılımların milyarca veriyi çok kısa sürelerde işleyip analiz ederek, ikna edici argümanlar geliştirmede ve doğal konuşma diliyle anlatarak ikna etmede insanı geçmek üzere olduğunu dikkate aldığımızda, ülkemizde Türkçe işleyen, anlayan ve iletişim kurabilen bir hukuk yapay zekâ yazılımı için milli bir platform oluşturulması artık bir zaruret haline gelmiştir. Bu hususta bütün hukuk meslekleri akılcı ve verimli bir iş birliği çerçevesinde bir araya gelmelidir.

Yapay zekâ çağını yakalamak, eski alışkanlıkları bırakmak gerekir

Dünyanın en eski mesleklerinden birisi olması, süreçlerinin zaman alması ve her aşamasında sav, karşı sav ve karar unsurlarını gerektirmesi, Yargı'ya güncel gelişmelerin dışında kalma, yapay zekâ çağını arkadan takip etme hakkı ve mazereti vermez.

Yapay zekânın ve yapay zekâ üretkenlerin giderek insanlığa hâkim olduğu bu şartlarda ileri gitmek, öne geçebilmek için yeni ve farklı bakış açılarıyla yaratıcı çözümler üretmek gerekir. Eski alışkanlıkları terk etmek, kemikleşmiş geleneksel sorunları yeni baştan ele almak, yeni ve farklı açılardan bakmak ve yaratıcı çözümler getirmek bir zorunluluk haline gelmiştir. Bunu hızlı bir şekilde gerçekleştirmek ise hukukta yapay zekâyı zorunlu kılmaktadır.

Meşru olmayan adli tatilin tek faydası yargının sorunlarını dile getirme imkânı vermesidir, fakat adli yıl başlangıcında yapılan törenler ve söylemlerin içi boştur

Hal böyle iken Avrupalı hâkimlerin harman yapma ihtiyacından dolayı birkaç asır önce getirilen adli tatil uygulaması, günümüz şartlarında halen sürdürülmektedir. Bu kısmen alışkanlıktan kısmen de hâkim ve savcılarının yıllık izin, tayin ve nakillerini yönetmeyi basitleştirme amacıyla böyle sürmektedir. Fakat kamuoyunda yargı unsurlarının imtiyazlı olması, hesapvermezliği ve keyfiliği olarak da algılanmaktadır.

Toplumun önemli bir kısmı yapacak iş bulamaz, iş bulabilenler üretebilmek için gece- gündüz çalışırken; yargı, hangi meşru sebebe dayanarak önünde birikmiş olan işleri erteleyerek çalışmaya ara verebilir! Covid-19 tedbirleri sebebiyle fiilen 3 ay çalışmayı rölantide almış; işler 6 – 8 ay sonrasına ertelenmiş olmasına karşın, yargı unsurları çalışmaya ara vermiş ve tatile çıkmış olmayı hangi meşru sebeple açıklayabilir?

Adli tatilin en önemli işlevi, tatil sonrasında başlayan yeni adli yıl sebebiyle yapılan açılış törenleri ve bu törenlerde yetkililerin yaptığı konuşmaların; yargının sorunlarını ilk elden ortaya koyma, en yetkili ve sorumlu makamlara iletme ve aynı zamanda bir özeleştirme imkânı vermesidir. Fakat bu törenler formalite icabı olmaktan öteye gitmemekte, yargının gerçek sorunları tarafsız ve kapsamlı olarak ortaya konulmamakta; ilerlemeyi sağlayacak bir vizyon ve çözüm önerilerinden neredeyse hiç bahsedilmemektedir. En iyi şartlarda, bir kısım gerçekler satır aralarına sıkıştırılmaktadır. Dolayısıyla adli yıl açılışının meşruiyeti kamuoyu nezdinde kabul görmemektedir. Gerçekten de meşruiyeti ve yararı tartışmalı adli tatil sonrasında kürsüden söylenenler bu meşruiyet barajına takılmakta; kamuoyunda bir yankı yaratmamaktadır. Önlerinde olan ilk engele takılacak olanlar, en başta bu konuda kendilerini eleştirmedikleri sürece halkın karşısına nasıl çıkabilirler ve neleri konuşabilirler? Daha da önemlisi ise gerçekten konuşulması gerekenleri konuşabilirler mi; söylenmesi gerekenleri söyleyebilirler mi?

Kanaatimiz odur ki; her yıl olduğu gibi bu yıl da 1 Eylül'de aynı minval üzere açılış törenleri düzenlenecek, yetkililer konuşmalar yapacaklar, aynı tür şeyleri

söyleyecekler... Söylenmesi gerekenler ise söylenmeyecek, konuşulması gerekenler ise konuşulmayacak; en basitiyle adli yıl başlangıcını kutlama vesilesiyle yargı camiasının değerli bir çalışma günü daha israf edilecektir...

Adli yıl açılışında ülkemizin virüs ve yapay zekâ çağını fırsata dönüştürebilmesi için yargının neler yapabileceğini, ne kadarını yaptığını, neleri yapamadığını, ihtiyaç duyduğu şeylerin ve eksiklerinin neler olduğunu belirterek samimi bir özeleştiri yapmak, yetkililerin yönelmesi gereken ilk şey olmalıdır.

Yargı, görevini yapabilecek imkânlarla sahip olmadığını, yürütmeye karşı ise elinin kolunun bağlı olduğunu, işlevinin gösteremediğini açıkça ifade etmeli, çözümün yolunu ve adresini göstermelidir

Tabi olduğu idari amir izinleri ve arkaik yargılama usulleri ile adeta eli kolu bağlanmış olan yargı, işlevini bağımsız olarak yerine getirmekten alıkonulduğunu; katma değeri yüksek üretim yaparak refah artışının anahtarı olması gerekirken topluma bir maliyet haline gelmiş olduğunu, bunun kendi kabahati sonucu olmadığını, fakat gelinen sonuçta kendisinin de ciddi kabahatleri olduğunu samimi olarak ortaya koymalıdır.

Yegâne işlevi bir hakkın varlığını ve miktarını belirlemek, bu hakkı gerçekleştirmek için devlet gücünün kullanılmasına karar vermek iken, ülkenin en yüksek katma değerini (%45'den fazla) üreten İstanbul'da açılan orta seviyede bir ticari davadaki uyuşmazlığı kesin olarak gidermenin ilk derecede 3-4 sene, istinafta 1-2 sene ve temyizde 1-2 sene sürdüğünü, yargılama sürecinde yargı unsurlarının da uyuşmazlığın bir tarafı haline geldiğini kabul etmek ve sorunu tüm boyutlarıyla ortaya koymak, yargının kamuoyuna karşı borcudur.

İşlevini bağımsız olarak gösteremeyen, etkin ve verimli çalışamayan ve çözmesi gereken uyuşmazlıkları hızlıca, makul ve adil bir şekilde çözemeyen yargının tarafsız ve bağımsız olduğunun Anayasa'da ve gerekirse memleketin her taşına yazılı olması, bağımsızlığını ve tarafsızlığını sağlamaya yetmez. Çünkü görevini zamanında yerine getiremeyen yargı en başında vatandaşa karşı kendisi taraf haline gelir; yapacağı her şey tarafsız değil kendisini savunmaya ve mazeret

bulmaya yöneliktir.

Yargı yapamadıklarının açık sözlülükle kabul etmeli; sorunların kök sebeplerini analiz etmeli, kendisinden ve dışarıdan kaynaklanan sebepleri analiz ederek bir özeleştiri yapmalı, çözüm için öneriler getirmeli ve takipçisi olmalı; bunu da kamuoyuna olduğu gibi göstermelidir. Kamuoyu yargının sorunları olduğunu anlayabilir ve anlayış gösterebilir; fakat bu sorunların çözümü için çaba gösterilmemesine anlayış göstermesi beklenemez.

Hukukun üstünlüğünü her alanda hâkim kılmak yargının en temel görevidir

Uyuşmazlıkların etkin olarak çözümü, hukukun üstünlüğünün sağlanması, fikir ve ifade özgürlüğünün korunması ve geliştirilmesi gibi yargının temel işlevleri, Türkiye'nin muhtemelen en geride kalmış olduğu hususlardır. Özellikle hak arama özgürlüğü, Anayasa'ya uyarlığın yükseltilmesi, temel haklar ile fikir ve ifade özgürlüğünün korunması ve geliştirilmesi, yürütmenin ve kamu görevlilerinin hukuka uyarlığı ve hesapverirliği konuları başta olmak üzere hukukun üstünlüğünün aksaması, toplumda adalete inancın düşüşe geçmesine neden olmuştur.

Toplumun büyük bir bölümünü yakından ilgilendiren idarenin toplantı ve gösterileri yasaklama kararları, imtiyaz sözleşmeleri, çevre konularındaki uyuşmazlıklar, kamuoyunda infiale neden olan olaylarda ihmali olan kamu görevlilerinin soruşturulması, kanun yapımına toplumun aktif katılımının kısıtlanması gibi birçok konuda yargı makamlarına önemli görevler düşmektedir. Çatışmayı önleyerek toplumsal dayanışma ve iş birliğinin artırılmasında kritik sorumluluğu olan yargı makamları uyuşmazlıklara derhal el koyarak uzlaşmazlığı kontrol altına almak; çok hızlı bir şekilde doyurucu, öğretici gerekçelerle taraflar toplumun geneli tarafından kabul gören tatmin edici içtihatlarla uyuşmazlıkları etkin olarak çözmekle yükümlüdür.

Bu hususta ciddi bir özeleştiri yapması gereken yargı kurumlarımız, özellikle Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay kendi görev sahalarına giren konularda topluma hangi durumlarda nitelikli bir katkı vermiştir? Hangi kararları tüm kesimlerde

saygı ve takdirle karşılanmıştır? Bu sorular sorulduğunda kimlerin aklına “Ankara’da hâkimler var!” güvencesini yerleştiren bir karar veya içtihat var mıdır? Eğer böyle kararlar yok ise arzu edilen katkının verilememiş olduğunu kabul etmek gerekir.

Hukuk, en başta Yargı Organ ve Unsurlarına Karşı üstün Olmalıdır: Yargı en başta kendisinin hesapverir olmadığını kabul etmeli, kamuoyunun güvenini kazanabilmek için öncelikle kendisi hukuka hesapverir olmalıdır

Tüm özgürlüklerin anası ve hukukun üstünlüğünü sağlamanın temel ön şartı olan, Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin 19., Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10. Maddesi ve Anayasanın etraflı hükümleri ile korunan ifade özgürlüğü savcılarının iki dudağı arasındadır. Kendileri hukuka hesapverir olmayan savcılarının ilgisine bir mektup yazarak yapacağı basit işlemi, polise talimat vermek suretiyle yaptırması gibi yöntemlerin özgürlükleri ne kadar kısıtladığının yargı teşkilatı farkında değil gibidir. Asla kaçmayacak olan, yakalanma veya tutuklanma ihtimali bulunmayan vatandaşın özgürlüğü şafak vakti evinden veya otelinden alınmak, karakola götürülmek ve savcı yerine geçen polis tarafından sorguya çekilmek suretiyle kısıtlanmaktadır. Yargı ve kolluk makamları tarafından olağan uygulama olarak görülen bu ve benzeri uygulamalar, sıradan vatandaşı bırakın, hukuk mesleklerinde olan insanlar için bile ağır travmalardır.

AIHM içtihatlarına göre devlete, hükümete ve kamu kurumlarına; arkasından politikacılar ve sorumlu bürokratlara yöneltilen eleştirilere en geniş manada ifade özgürlüğü tanınmakta iken, Türkiye’de kamu görevlilerine karşı yöneltilen incitici beyanlar hakaret olarak soruşturulmaktadır. Sosyal medyada karşılaşılan bu tür beyanları beğenmek (like etmek) gibi suç teşkil etmeyen önemsiz davranışlar bile soruşturulmaktadır.

Sonuçta kamuoyu özellikle kamu görevlilerini eleştirme konusunda endişe ve korkuya kapılmış; yargı mercileri tarafından yapılacak ve kötü muameleye kalacakları korkusuyla kendi kendisine sansür uygular hale gelmiştir. Toplumun kendisine sansür uygulaması, fikir ve ifade özgürlüğünün en geniş ve yaygın manada kısıtlanması demektir.

Oluşan bu korku ortamı ve oto sansür gerçeği, yargının en önemli işlevi olan fikir ve ifade özgürlüğünü korumak ve geliştirmek görevini yerine getirmede ciddi aksamlar olduğunu göstermektedir. Yargı yetkililerinin bu önemli görevi ne derecede yerine getirebildiklerini, nelerin aksadığını ortaya koyarak samimi bir özeleştiri yapması, bu durumu ortadan kaldırmak için yapılması gerekenler hakkındaki önerilerini kamuoyu ile paylaşması gerekir.

Sulh ceza hâkimliklerinin, kararlarının ve itiraz usullerinin yargıda ve toplumda neden olduğu olumsuzluklar açıklıkla dile getirilmeli ve çözümünde ısrar edilmelidir

Toplumun geniş bir kesimi, temel hak ve özgürlüklerin korunması amacıyla oluşturulmuş bulunan sulh ceza hâkimliklerinin ve kararlarına karşı getirilen bir diğer sulh ceza hâkimine itiraz etme usulünün; bu hâkimliklerin oluşturulmalarındaki amacın tam tersine işlev gösterdiği, iktidarı ve bir kısım siyasileri eleştirme cesareti gösteren masum insanların, gazetecilerin ve siyasi muhaliflerin özgürlüklerini kısıtlama işlevi gösterdiği düşüncesindedir.

Sadece acil hallerde ve tedbir niteliğinde kararları almak için uygun bulunan sulh ceza hâkimliklerinin kararlarına karşı itirazların, daha tecrübeli, uzman ve görevli bulunan asliye ve ağır ceza mahkemelerine değil de diğer bir sulh ceza hâkimine yapılması bu düşüncenin en temel sebebidir. Adli yargı açılış konuşmalarında bunun net olarak ifade edilmesi ve düzeltilmesini beklemek, toplumun meşru hakkıdır.

Yargı, kamuoyundaki olumsuz algısının farkında olmalı ve yeniden güven kazanmak için öneriler geliştirmeli, çaba göstermelidir

Yargı, kamuoyunun kendisi hakkında ne düşündüğünü, çeşitli kaynaklarda yer alan geniş kapsamlı görüşlerin ve kanaatlerin ne olduğunu araştırıp derlemeli; isabetli olup olmadığını kamuoyuna değerlendirmelidir. Bu görüşlerin tamamı haksız olsa bile kamuoyunu sağlıklı şekilde bilgilendirerek imajını düzeltmeye, itibarını yükseltmeye çalışmalıdır.

Toplumda yargıya itimadın ve adalet inancının seviyesini ve düşmekte olduğunu ortaya koyan yerli ve uluslararası alanda birçok kamuoyu araştırması ve yayın mevcuttur. Ülkemizin yargı ile ilgili uluslararası endekslerdeki yeri oldukça gerilere, gururlu Türk milletinin kabul edemeyeceği az gelişmiş ülkelerin seviyesine inmiş bulunmaktadır. Uluslararası alanda kabul gören bu endeksleri “yok hükmünde” saymak hiç de doğru bir tutum olmayacaktır. Zira uygarlık ve refah seviyelerini yakalayarak aşmak istediğimiz gelişmiş ülkelerle ya da bizden daha az gelişmiş ülkelerle siyasi, ekonomik ve sosyal ilişkilerde Türkiye'nin itibarı ve gücü bu endekslere göre belirlenmektedir.

Yargı makamları endekslerde düşük seviyelerde olmamıza neden olan hususların neler olduğu hakkında bilgi ve fikir sahibi midir? Bunlar hakkında ne tür tedbirler alınmasını ve endekslerdeki yerimizi geliştirmek için neler yapılmasını ya da başka bir deyişle Türkiye'nin uluslararası itibarını yargı alanında ilerletmek için neler yapılmasını önermektedirler?

Yargı değişen dünyada çıkan sorunlara çözüm üretmeli, zorlukları fırsata çevirmenin yolunu göstermelidir

Covid-19 örneğinde olduğu gibi ülkemizin içinde bulunduğu zor şartlardan çıkış, çıkamıyorsak bu şartları adil olarak paylaşmak hususunda yargı hangi yaratıcı öneriyi geliştirmiştir? Özellikle kooperatifler ve sermaye şirketleri konusunda derin bilgiye sahip olan, her gün bunların sorunları ile boğuşan yargı camiası, işletmelerin, istihdamın ve üretimin kesintiye uğramasını önleyen, krizlere karşı esnek bir ticari örgütlenme önerisini neden oluşturamamış?

Finansallaşmaya mahkûm ve dolayısıyla kriz zamanlarında kırılğan olup iflas etmesi gerekirken bankacılık ve icra iflas kanunlarında yapılan değişiklik ve istisnalarla varlıkları sürdürülen sermaye şirketleri örgütlenmesinin, üretim işletmelerini kriz zamanlarında üretim yapamaz hale getirdiğini; buna karşın kooperatif ve imece usulü örgütlenmelerde kriz zamanlarında esneklik olduğunu ve finansman olmadan da üretim faaliyetinin sürdüğünü bilen yargı camiası, neden Türkiye'nin şartlarına uygun, kriz zamanlarında esnek olabilen ve böylelikle üretimi ve istihdamını sürdürerek koruyan bir çözüm önerisi geliştirememiş?

Yenilikçi öneri geliştirilmesini bir kenara bırakıyorum, kooperatif işletmelerin sorunlarına ilişkin onlarca uyuşmazlığı çözen ve oralarda yaşanan sorunlardan haberdar olan ve hatta nasıl çözüleceği hakkında iyi bir fikre sahip olan yargı makamları, neden kendilerindeki bilgi birikimini toplumun yararına çözüm önerisi olarak sunmasın?

Yargı klasik sorunlara yenilikçi çözümler üretmeli; akademisyenler ve diğer unsurları çözüm üretmeye davet etmelidir

Yargı en başta, tarafların iddia ve savunmasına müdahale eden ve hak arayanların haklarını aramalarını kısıtlayan, engizisyon sorgulamaları ile kıyaslanabilecek tarzda yargılama usulleri uygulamaktadır. Yargı görevlilerinin **“delilleri ben toplarım; delillerin yorumlayacak bilirkişileri ben bulur ben görev veririm; duruşmada ne olacağına ben karar veririm”** şeklinde özetlenebilecek olan alışkanlıkları ve zihniyeti, böyle yaptığı için altından kalkamadığı yargılamaları fiilen bilirkişilere ve görevi dosya özetlemekten ibaret olan tetkik hâkimlerine kanuni dayanağı olmaksızın fiilen delege etmiş bulunmaktadır.

Bugün yaşanan sorunların temel kaynağı, iyi niyetle de olsa kestirme ve pratik çözüm bulmak ve kanunda yeri olması bile uygulamaya koyma şeklindeki yargının hukuksuz uygulamalarının doğal sonucudur. Yargının kendi kendisine yarattığı, adil ve makul yargılama hakkı ihlalini de teşkil eden bu uygulamalar sonucunda; olağan şartlarda 4-5 ayda çözülmesi gereken basit davaların en yetkin ve uzmanlaşmış hâkimlerin görev yaptığı mahkemelerde 4 – 5 yıldan önce çözülemediğini, bütün yargı teşkilatı şapkasını çıkararak kabul etmek zorundadır.

Yargı, önünde hak arayanların usulî haklarından elini çekmedikçe önündeki uyuşmazlıkları etkin ve verimli olarak çözemez. Tersine hem kendisi hem de toplum için lüzumsuz yere yeni ve ilave uyuşmazlıklar üretecektir.

Bunun bilincinde olarak, yargı organ ve unsurları, tamamen yeni bir bakış açısıyla çözüm önerileri geliştirmeli ve talep etmelidir. Reform stratejileri bu anlayışla oluşturulmalı, mevcut sorunlara palyatif çözüm önerileri reform veya reform stratejisi olarak takdim edilmemelidir.

Hukuki ve fiili dokunulmazlıklar ve cezasızlık ile kamu görevlilerinin yolsuzluğu ve yozlaşması arasında yakın bir bağ vardır. Yolsuzluk, ülkelerde adalet düzenini bozduğu gibi ülkelerin uluslararası rekabetçiliğini azaltmakta, kaynakların israf edilmesine ve servetin daha güvenli ülkelere kaçmasına neden olmaktadır.

Dokunulmazlıklar - ister kanunla milletvekillerine tanınan hukuki dokunulmazlık olsun, isterse yargının işlevini göstermesi için getirilen izin ve sair ön şartlar dolayısıyla fiili olarak ortaya çıkıyor olsun - yargının yolsuzluğa bulaşanlara ulaşmasını önlemektedir.

Türkiye, yolsuzluğa bulaşan kişi hangi mevkide olursa olsun yargının erişebilir, soruşturabilir ve yargılayabilir olmasını sağlamalıdır. Dokunulmazlıklar sadece görevin hassasiyetine uygun soruşturma ve yargılama yapmanın gerekçesi olmalıdır. Bu konuda en iyi örnek denilebilecek olan İsrail uygulamasını aşan bir çözümü Türkiye ortaya koymalıdır. Yargı yetkilileri Daha İyi Yargı Derneği'nin bu konudaki önerisini değerlendirmeli, kabul etmeli ya da daha iyisini getirmeli, yargının etkinliğinin artırılması için yol göstermelidir.

Fiili dokunulmazlıklar oluşmasına neden olarak yozlaşmaya yol açan kamu görevlileri hakkında soruşturma izni şartının; Anayasaya – yargının [işlevinde] bağımsızlığına ve kanun önünde eşitlik ilkesine aykırı olduğu literatürde neredeyse tartışmasız hale gelmiştir.

Mahkemeler, önlerine gelen davalarda Anayasa Mahkemesi'ne itiraz yoluna başvurarak bu aykırılığı ortadan kaldıracak yolu açacak iken, yargı bu konuda neden itiraz yoluna gitmemiştir? Pamukova, Çorlu, Ankara tren kazalarında, Soma faciasında üst derece sorumluların mahkeme önüne çıkmasını önleyen bu hükümlerin Anayasaya aykırılığına mahkemeler neden başvurmamıştır? Soma faciasında bir karar vermiş olan Anayasa Mahkemesi, soruşturma ön izin şartının Anayasa'ya aykırılığına neden karar vermemiştir? Bu soruların cevabı kamuoyuna verilmelidir.

Öte yandan yargı makamları ön izin şartlarının yargının bağımsız işlevini kısıtladığını, kanun önünde eşitlik ilkesini ihlal ettiğini ve bir kısım idari görevlilerin cezasızlığı ile sonuçlandığını adli yıl açılış konuşmalarında mutlaka dile getirmelidirler.

Daha da önemlisi yargı yetkilileri, kapsamlı ve hayati özellikleri olan yargı hizmetlerini üretecek, on binlerce hizmet sağlayıcısının yer aldığı yargı sistemini, hâkimlerin ve savcıların özlükleri üzerinden yapılandırmanın isabetsiz ve hatalı olduğunu, yönetim biliminin gerekleriyle uyumsuzluğunu ortaya koymalıdır. Hemen herkesin yanlış olduğunu bilmesine ve söylemesine karşın, 1981 yılından beri yargı yapılanmasına yürütmenin hakim olmasının, adalet bakanının ve müsteşarının HSK'nın başkanı ve vekili olmasının ve verilen diğer yetkilerin yargı bağımsızlığına aykırı, tarafsızlığına gölge düşürücü olduğunu adli yıl konuşmalarında en başta yargı yetkililerinin ortaya koyması; bu olumsuzluğun giderilmesi için çözüm önerileri getirmeleri gerekir.

Aynı şekilde bağımsız ve tarafsız olarak görev yapacak denilen hâkimlerin göreve alınmasına Adalet Bakanlığı bürokratlarının karar verdiğini, hâkim ve savcılarının maaş dışında uluslararası alanda kabul edilen görev teminatlarının sahip olmadığını, tayin ve terfi kararlarındaki hesapvermezlik ve denetimsizlik nedeniyle hâkimlerin bağımsızlığının da tarafsızlığının da zedelenebileceğini ve zedeleniyor olduğunu yargı yetkilileri; en başta kamuoyuna ve bu konuda siyasi görevleri bulunan Cumhurbaşkanına ve Adalet Bakanına açıkça ifade etmelidirler.

Hâkimler ve savcılar dışındaki diğer hukuk mesleklerine özellikle bağımsız avukatlık mesleğine girişte Adalet Bakanlığının söz ve yetki sahibi olmasının haklı ve meşru sebebi olmadığını, yargının bağımsızlığına aykırı olduğunu, barolar da dahil olmak üzere adli yıla ilgili olarak konuşma yapanlar mutlaka vurgulamalıdır.

Bütün hukuk meslekleri, HSK'nın oluşumunun ve işlevini göstermesinin siyasilere bağlanmasının, Türkiye'nin imza attığı Birleşmiş Milletler kararlarındaki temel ilkelere aykırı olduğunu, bunun yargı bağımsızlığını ihlal ettiğini, açık ve güçlü bir şekilde kamuoyuna karşı haykırarak söylemelidirler.

Anayasa Mahkemesi özeleştiri yapmalı, hatalarını kabul etmeli, verdiği zararı telafi etmelidir

Anayasa Mahkemesi; Ergenekon, Balyoz, vs davalarında verdiği kararlar ile haksız olarak tutuklanıp hapse tükılarak adil olmadığı başından belli olan davalarda mahkûm edilenlerin aklanmasını, epeyce bir süre hapiste yatmalarından sonra gecikmeli olarak sağlamıştır.

Kişinin mahrum edilmiş olduğu özgürlüğünü hiçbir şey telafi etmez. Geçmiş olan zamanı, kaçırılmış olan fırsatları hiçbir şey geri getiremez. Bunun bilincinde olarak Anayasa Mahkemesi hak ihlallerinin telafisi için vermiş olduğu tazminat kararlarının hiç de gerçekçi olmadığını, uğranılmış olan zararları aynen telafi etmediğini kabul etmeli, nedenleri hakkında kamuoyu önünde gerçekçi bir özeleştiri yapmalıdır.

Yürütmenin bir elemanı, idari bir makamın bir unsuru, bir çırpıda aldığı bir kararla insanların bilgiye ve habere erişim kaynağını kısıtlayabilirken; bu kararı şikâyet üzerine ve uzun bir süre sonra kaldırmak, bu temel hakkı korumak için yeterli değildir. İhlal ortadan kaldırılıncaya kadar geçen sürede bilgiye erişememenin maliyeti çok yüksektir. Anayasa Mahkemesi bunun ne kadar bilincinde olduğunu, verdiği ihlal kararlarının ne derece etkili olduğu konusunda derin bir özeleştiri yapmalı ve kendisini geliştirmelidir.

Kendisine ulaşan işlerin özellikle bireysel başvuruların fazla ve altından kalkılamaz olduğunu devlet makamlarına anlatıp bir kanun çıkarılmasına vesile olarak pratik bir çözüm yolu bulmakta etkili olabilen Anayasa Mahkemesi; bireysel başvurularda karşılaşmış olduğu ihlallere sebep olan Anayasa'ya aykırı düzenlemeleri iptal yolunu da etkili olarak işletmelidir. Aykırılığı giderirken aykırılığın doğmasına neden olan durumları da ortadan kaldırmalıdır.

Anayasa Mahkemesi, yürütme kararnamelerinin gerçekten OHAL niteliğinde olup olmadığını dahi irdelemekten kaçınarak 'kış lastikleri hakkında' OHAL kararnamesi çıkarılmasının önünü açtığını, yürütmenin Anayasa'ya ve hukuka tabi olmayan bir güç haline dönüşmesine izin vermiş olduğunu, o halde OHAL

kararnamesi ile boşanmaya da karar verilebilecek gülünç bir durumun ortaya çıktığını kabul etmelidir. Bu durum ülkemizde Anayasa ve hukuk güvencesine büyük zarar vermiştir.

Mahkeme başkanının yürütmeyi temsil eden Cumhurbaşkanı karşısında mahkemenin önemine ve mevkiine uygun olarak dik ve mağrur durmaya dikkat etmesi gerekirken, nezaket gereği veya fotoğraf açısı sebebiyle eğilir bir görüntü vermesi, Anayasa Mahkemesi'nin sağladığı güvencenin ortadan kalktığı yolunda yorumlanmış; bu görüntü milyonların Anayasa'ya ve Anayasa Mahkemesine güvenini zedelemiştir.

En azından bu hususları da içermek üzere Anayasa Mahkemesi başkanının ve üyelerinin vatandaşın haklı ve haksız beklentilerini, bunları ne kadar karşıladıklarını, yaptıkları ve yapmadıklarını, hatalı ve doğru oldukları hususları kamuoyu ile paylaşarak samimi bir hesap vermesi, hatalarını ve yetersizliklerini ikrar etmesi ve bunları nasıl gidereceğini kamuoyuna anlatması, eğer yapısal sorunlar var ise bu durumların nasıl giderileceği hakkında somut çözüm önerileri sunması gerekir.

Anayasa Mahkemesi bireysel başvurularda vermiş olduğu insan hakları ihlal kararlarının yüzde 52,9'unun adil yargılanma hakkı ihlali, yüzde 27,5'inin mülkiyet hakkı ihlali ve yüzde 5,9'unun ifade özgürlüğü ihlali olduğunu açıklamıştır. Mahkeme, istatistik yayınlamanın ötesine geçmeli ve hangi durum ve şartlarda ihlallerin ortaya çıktığını sınıflandırarak kamuoyuna bildirmeli; bu durumları önleyecek yapısal tedbirlere dair önerilerini de açıkça paylaşmalıdır.

Anayasa'ya aykırı bularak iptal ettiği kanun hükümlerinin uygulanması sonucunda ortaya çıkan durumu ortadan neden kaldırmadığını; Anayasa'ya aykırı kanun yapan TBMM'de çoğunluğun Anayasayı ihlalinin yanına kar kalmasına neden seyirci kaldığını da samimi bir özeleştiri ile kamuoyuyla paylaşmalıdır.

Anayasa Mahkemesi, Anayasa'ya aykırı bularak iptal ettiği hükümlerin uygulanması suretiyle oluşturulmuş olan tüm işlemleri de aynı kararla iptal etmeli; idare organ ve unsurlarını yapılan işlemleri geri alma yükümü getirmelidir.

Böyle kapsamlı ve samimi bir özeleştirisi sonrasında Sayın Mahkeme Başkanı, Uzakdoğu ülkelerinin güzel geleneğine uygun olarak, boynunu yüce Türk Milleti önünde, görevini tam olarak yerine getirmiş olmanın gururuyla, sonuna kadar eğmelidir.

Hâkimler ve Savcılar Kurulu - HSK

HSK, en başında kendi yapılanmasının hatalı olduğunu ortaya koyarak özeleştirisi yapmalıdır. HSK, Kurulun13 kişiden oluşmasının ve basit yapılanmasının yargının da tabi olduğu, etkin ve verimli çalışma, hesapverirlik ve bağımsızlık kriterlerine uygun olmadığını ortaya koymalı; yapısal reform önerilerini kamuoyuyla paylaşmalıdır.

Hâkim, savcı, avukat, noter ve diğer yargı hizmetlilerinin bir bütün olarak verdiği hizmetleri düzenlemek gerekli ve bu amaçla bir düzenleyici kurul oluşturulması zorunludur. Yargı hizmetlerinin etkin ve verimli, hizmetin muhatabını tatmin edici ve neticede adalet inancına güçlendirici kalitede olabilmesi için hukuk mesleklerinin tamamının birbirinden bağımsız olması ancak etkili ve uyumlu iş birliği gerekir. Hal böyle iken ülkedeki hukuk ve yargı hizmetlerini, hukuk mesleklerinden sadece hâkim ve savcıların özlükleri ve mesleki kuruluşları üzerinden planlama ve vermenin, yönetsel açıdan büyük bir hata olduğu açıktır. Hâkimler ve Savcılar Kurulu, sadece bu mesleklere ilişkin özlük ve mesleki konularla ilgilenmeli, diğer hukuk meslekleri ile aynı seviyede ve güçte olmalıdır. Fakat hukuk mesleklerinin hizmetini düzenleyen oluşumu ve işlevleri ile gerçekten bağımsız, ülkenin siyasi tercihlerine riayet ederken işlevini siyasi etkiden koruyan, yargıya ilişkin tüm karar ve işlemleri yargı denetimine açan gelişmiş ve yapıya kavuşturulması, yargının etkin ve verimli çalışarak hukukun üstünlüğünü sağlaması, toplumda adalet inancını güçlendirerek ülkeye katma değer yaratmasının anahtarıdır. Zor ve hatta imkânsız gibi hususları gerçekleştirmek, zorluklara ve hassasiyetlere uygun gelişmiş organizasyonlar ve yapılar oluşturulmasıyla kolayca mümkün olur.

Bu hususta Daha İyi Yargı Derneği'nin kamuoyuna sunduğu Adalet Yüksek Kurumu önerisi hakkında değerlendirmeler yapılmalı; ya bu öneri kabul edilmeli ya da daha iyi ve gelişmiş bir yapıyı önermeli; gerçek hukukçular olarak ise kendi kararlarının yargı denetimine açılmasının şart olduğunu kamuoyu ile paylaşmalıdırlar.

Her yıl hâkim ve savcılarının yaklaşık dörtte birini terfi ettiren ve görev yerlerinden başka bir yere tayin eden, hâkimler ve savcılar hakkında sayısı kamuoyunca bilinmeyen sayıda ihbar ve şikâyet alan, mahkemeleri ve hâkimleri teftiş eden, bir kısım hâkimleri doğrudan doğruya belirli bir mahkemeye tayin ederken bir kısmını da adliyelere tayin eden HSK'nın kararları 1981 yılından beri yargı denetimine kapalıdır.

HSK'nın tayin kararlarının arkasından yapılan düzeltme kararları ve olağan dönemler dışında da tayin kararları alıyor olmasından, binlerce kişiyi ilgilendiren kararlarında hatalar olduğu ve itirazlar üzerine düzeltildiği anlaşılmaktadır. Bu durum, itiraz etmeyi göze alabilenin ya da itiraz edebilenlerin dışındaki kararların doğru ve isabetli olduğu anlamına gelmediği gibi tam tersine diğer tüm kararlarının da hatalı ve isabetsiz olabileceğine yorulmalıdır.

HSK, almış olduğu tüm kararlara ilişkin olarak verileri ve belgeleri saydam olarak kamuoyu ile paylaşmalı ve kendiliğinden hesap vermelidir. HSK, hâkimler hakkında yapılan şikâyetleri, konularını, sayılarını ve bunlar üzerine yapılan işlemleri kamuoyu ile paylaşmalı; HSK'nın kararlarının yargı denetimine kapalı olmasının yanlışlığını ortaya koymalıdır.

Öte yandan üyeleri siyasiler tarafından atanması nedeniyle kamuoyunda üyelerin siyasi etkiye açık oldukları veya olacakları izleniminin kırılması ve gerçekten bağımsız ve tarafsız olarak görev yaptıklarının ortaya konulabilmesi için HSK'nın görevleri ve özel hayatlarındaki her türlü görüşme, ilişki ve sair bilgiler kamuoyu ile şeffaf olarak paylaşılmalıdır. Ayrıca HSK'nın almış olduğu tüm kararların gerekçeleri -FETÖ üyeleri ile ilgili kararlarda olduğu gibi- kamuoyu ile paylaşılmalıdır.

Barolar ve Türkiye Barolar Birliği

Avukatlar, temsil ettikleri savunma yargının kurucu unsuru olduğu için değil, toplumun temel haklar ve özgürlükleri ile hukukun üstünlüğünü savundukları ve bunu yaparken gösterdikleri başarı sebebiyle ve o seviyede saygı görürler.

Yargının işlevini iyi göstermesi, hakları yerine getirmesi ve koruması, avukatların görevlerini iyi yerine getirmesine bağlıdır.

Avukatlar toplumun refahını artırmaya katkılarıyla orantılı ve adil pay alarak kendi ekonomik varlıklarını geliştirme hakkına sahiptir. Ücretini devletten değil de vatandaştan alan avukatlar, toplumun ihtiyaçlarına uygun çeşitlilikte ve ekonomik şartlarla hizmet vermek, vatandaşın hizmete ulaşabilir olmasını sağlamak, kendilerini sürekli geliştirmek zorundadır.

Ücretlerinin en alt standardını belirlemek için Asgari Ücret Tarifesinden yararlanmaktalar. Temel olarak avukatın ücretini uyuşmazlık konusunun değerine göre belirleyen tarife; avukatı uyuşmazlık konusuna bir nevi ortak etmektedir. Oysa avukat uyuşmazlık konusunun tarafı, üretene değildir. Avukatın hizmeti üretime katkı olarak değerlendirilse bile katkısı tarifede öngörüldüğü oranda değildir. Bu samimi adalet aşığı hukukçu idesine aykırı bir durumdur.

Tarife kendi içinde de oldukça haksız ve dengesizdir: bazı hallerde ücretler hak edilenden çok düşük; bazı hallerde de meşru olandan çok yüksek olmakta; astronomik ücretlerin otomatik olarak tahakkuk etmesine yol açmaktadır. Tarifenin kendi içindeki çelişki haksızlıkları gidermek, vatandaş ile avukat arasındaki ilişkinin niteliğine göre gerçekçi, adil ve makul bir ücretin tahakkukunu sağlamak, baroların ve avukatların görevleridir.

Daha da önemlisi ise ücretlerini asgari ücret tarifesine bağlayan avukatların hizmetlerinin de asgari standartlarını da belirlemelerinin zorunlu olmasıdır. Avukatlık meslek kuralları ve temel menfaat çatışması ilkelerinin bunu sağlamaya yeterli olmadığı açıktır. Örneğin avukat gelişmeleri nasıl raporlayacaktır; avukat işin tamamına değil de sadece bir kısmına dâhil olursa sorumluluğu ve hakkı ne olacaktır

gibi hususlar bu asgari standartlar arasında düzenlenmelidir.

Doğası gereği büyük oranda çözümlenmesine yardım ettiği uyuşmazlıklardan beslenen avukatlık mesleği, uyuşmazlıkları önlemek, önlenemeyenleri ise daha etkin, verimli ve hızlı olarak sonuçlandırmak için çözümler üretmelidir.

Avukatlar, uyuşmazlıkların uzlaşmaya ve iş birliğine dönüştürülmesi için ülkenin ihtiyacı olan reformların oluşturulmasında ve hayata geçirilmesinde edilgen durmaktan, şikâyet ve itiraz eder olmaktan çıkmalı; önder ve belirleyici olmalıdır. Ülkemiz ekonomik değer üretirken birim GSMH başına görece olarak daha yüksek uyuşmazlık üretmekte, uyuşmazlıkları benzer büyüklükteki ülkelere göre oldukça yavaş ve etkisiz olarak çözmekte; uyuşmazlık çözümü sürecinde iş birliği yerine yeni uyuşmazlıklar üretmektedir. Toplumun sorunlarını ve ihtiyaçlarını ilk elden bilmeleri sebebiyle istisnai bir konumda bulunan avukatlar, bu olumsuz tabloyu değiştirecek çözümleri araştırmalı, bulmalı ve ülkemizde uyuşmazlıkların uzlaşmaya dönüşmesini sağlayacak gerçek bir hukuk ve yargı reformu paketi oluşturmalıdır.

Baroların ve avukatların, hukukun üstünlüğü ile temel hak ve özgürlükleri savunma görevini ellerinden gelen her imkânı kullanarak icra ettikleri inkâr edilemez. Buna karşın avukatlık mesleğini geliştirme konusunda başarısız olduklarını kabul ve teslim etmek gereklidir. Her yıl 20.000'e yakın yeni avukat adayları staj yapma, stajını yapmış olanlar ise büro açma sorunlarıyla boğuşmaktadır. Bu zorlu şartlarda genç meslektaşlara kolaylıklar sağlayacak yatırımlar yapmak yerine termal otel, gece kulübü ve piknik bahçesi gibi yatırımlar yapılması doğru ve haklı değildir.

Çalışması yasak olan avukat stajyerlerine destek sağlamak için getirilen baro pulu uygulaması ile ne kadar para toplandığını ve bu paraların nereye sarf edildiğini, barolar ve Türkiye Barolar Birliği kamuoyuna açıklamalı ve özeleştiri yapmalıdır. Daha da önemlisi, öğrenerek çalıştırılan stajyerlere neden ücret ödenmeyeceğini de açıklamalı ve hatta ücret ödenmeden stajyer çalıştırabilir olmanın mesleğin gelişimine vurduğu darbeler hakkında fikir yürütülmelidir.

Daha İyi Yargı Derneği tarafından yapılan bir mini araştırmada, makul olarak 3 ila 4 ayda çözülebilecek olan ortalama bir ticari davanın İstanbul Ticaret Mahkemelerinde ortalama 4 sene 2 ay sürdüğü tespit edilmiştir. Sürecin uzaması çoğunluğu çöpe atılması gereken lüzumsuz birçok iş yapılmasına mahkemelerin, hâkimlerin, avukatların ve müvekkillerin emek, zaman ve parasal kaynakları israf etmesine yol açmaktadır. Her yıl yaklaşık 20.000 yeni hukuk fakültesi mezununun katılmasıyla her yıl yaklaşık yüzde 20 civarında sayıları artan avukatların büyük bir bölümü iş bulmakta, geçinmekte zorlanmaktadır. Öte yandan yöneticilerimiz, yargıda birikmiş olan iş yükünü kaldıracak kaynak bulmakta zorluk çekmekte; daha da önemlisi uluslararası rekabete açılan iş dünyası, ihtiyacına uygun hizmet bulmakta zorluk yaşamaktadır. Hukuk alanında bir yanda ülkede yapılması gereken çok büyük ve fazla iş; diğer yanda iş arayan ve hızla büyüyen insan kaynağı varken, yapılması gereken iş için temel ihtiyaç insan kaynağından oluştuğu halde böyle bir tablonun varlığı anlaşılabilir ve kabul edilemez bir durumdur.

Fakat bu durumun temelinde, avukatların mesleki kuruluşları baroların ve Türkiye Barolar Birliği'nin yapılanmasındaki çarpıklık yatmaktadır. Avukatların yaklaşık yüzde 60'ının üyesi olduğu Ankara, İstanbul ve İzmir Barolarının Türkiye Barolar Birliği Genel Kurulunda temsil oranı, üye sayıları küçük illerin baroları lehine bozulmuş durumdadır. Temsil adaletinin bozulmuş olması, yönetim kurulu ve başkanının seçiminde delegeler vasıtasıyla siyasilerin etkin olabilmesi barolarda siyasi gruplaşmalara neden olmuş; bu da mesleğin ve ülkenin sorunlarının çözümünde baroların etkinliğini oldukça sınırlandırmıştır.

Kışlaya, camiye ve adliyeye girmesi yanlış olan siyasetin, maalesef yargıya ve yargının kurucu unsuru olan barolara girmiş olması, ülkenin yargı alanındaki sorunlarının çözümü için gerekli olan dinamiklerin önünü kesmiştir. Sorunların çözümü için fikri olan ve bunları gerçekleştirmek üzere çalışmak isteyenler baro yönetimlerinde istedikleri yeri bulamamakta; Barolar Birliği Genel Kuruluna delege olarak seçilse bile bütün yetki başkanda olduğu için başkanın dirayeti avukatların isteğinin önüne geçmektedir. Siyasi emelleri olan ve siyasilerin delegeler üzerindeki nüfuzu sayesinde seçilen başkanlar da mesleğin sorunlarını ve kök sebeplerini analiz etmek, çözüm önerileri geliştirmek ve bunları hayata geçirmek için çaba göstermek yerine siyasi bir tutum içine girerek hareket etmektedir. Bu yapılanma ve işleyiş avukatların, meslek kuruluşları vasıtasıyla ülkenin yargı, hukuk ve adalet

sorunlarına çözüm üretme dinamiğini yok etmektedir.

2020 yılında Avukatlık Kanunu'nda yapılan, çoklu baro getiren ve büyük baroların delege sayılarının neredeyse yok seviyeye indiren değişiklik sonrasında, barolar ve avukatlık daha yüksek oranda siyasetin hâkimiyet sahasına girmiş bulunmaktadır. Bunun, baroların sorunlara çözüm bulma yeteneğini hepten kaybettiğini ise zaman gösterecektir.

Buna ilaveten, yargının kurucu unsuru olmasına rağmen, avukatların mesleki kuruluşu barolar; Anayasa'da yargı gücünün bir unsuru olarak değil de Madde 135'te ticaret odaları, borsalar ve diğer meslek kuruluşları ile bir arada düzenlenmiştir. Bunun da etkisiyle barolar, yargıdan neredeyse dışlanmış; böyle olduğu için de Adalet Bakanlığı tarafından 2009, 2015 ve 2019 yıllarında hazırlanan 3 reform stratejisi belgesinden 2'sinin hazırlanmasında dışarıda kalmış; 2019'da yayınlanan 3'üncüsünün hazırlanmasına ise kurucu unsur olarak değil, formalite icabı olarak son aşamada dâhil edilmiştir. Avukatlık Kanunu'nda çoklu baro değişikliği ise avukatların ve baroların kahir çoğunluğunun karşı çıkmasına rağmen yapılmıştır.

Türkiye Barolar Birliği, delegelik sistemi ilga edilip, yönetim kurulu ve başkanlarının avukatların tamamı tarafından seçilmesi sağlanarak siyasetin etki sahasından çıkarılmalı, Barolar Birliği barolarda yönetim kurullarının farklı ilgi, menfaat, yetkinlik, bilgi ve fikir sahiplerinin buluşacağı, sorunlarla günlük olarak yüzleşip çatışacağı, tartışacağı ve uzlaşacağı hale getirilmeli ve böylece değişim dinamikleri oluşturulmalıdır.

Barolar ve Barolar Birliği, mevcut uyuşmazlıkların kısa sürede ve etkin olarak çözülebilmesi için yargılamalardaki iş yükünün hâkimler ve avukatlar arasında insan kaynakları sayısına ve kapasitesine uygun olarak ve modern yönetim bilimlerinin gerektirdiği şekilde dağıtılmasını sağlayacak çözüm önerisi geliştirmeli ve hayata geçirilmesi için çalışmalıdır. Örneğin; vakıaların ve delillerin tam ve doğru ifşası ile hukuk uyuşmazlıklarının etkin ve hızlı şekilde çözülmesini, avukatların işlerinin, saygınlığının, öneminin ve gelirin 10 kat artmasını, adalet inancını hızla güçlendirecek ve uyuşmaz tarafları uzlaşmaya ve iş birliğine sevk edecek olan Daha İyi Yargı Derneği önerisini hayata geçirmemek için baroların hiçbir haklı gerekçesi

yoktur. Böyle bir gerekçe var ise daha iyisini ortaya koymalı; kendi ihtiyaçlarını kendileri gidermelidir.

Savcıların hâkimlerle aynı kürsüyü paylaşmasından haklı olarak şikâyet eden avukatlar, savcıların avukatlarla aynı seviyeye nasıl indirileceğini de göstermelidir. Kemikleşmiş ve kanıksanmış çarpık yargı yapılanmasının, savcılar hâkimlerle aynı kürsüye oturttuğu ortada olduğuna göre; onları oradan indirmenin yolunun bu çarpık yapıyı düzeltmekten geçtiğini görmek zor değildir. Fakat bu çarpık yapı nedir ve nasıl düzeltilmelidir konusunda baroların ve Barolar Birliği'nin fikir bazında bile olsa bir önerisini duymak toplumun hakkıdır. Buna karşın bu konuda herhangi bir önerileri yoktur. Baroları ve Barolar Birliği'ni bu vesileyle Daha İyi Yargı Derneği'nin geliştirmiş ve kamuoyuna sunmuş, bütün barolara ve Barolar Birliği'ne göndermiş olduğu Adalet Yüksek Kurumu oluşturulması önerisini incelemeye, kabul etmeye ve hayata geçirmeye davet ediyorum. Bu öneri kabul edilmeyecekse de daha iyisini geliştirmelerini ve kamuoyu ile paylaşarak üzerinde çalışmalarını bekliyorum.

Türkiye Barolar Birliği, barolar ve avukatlar, avukatların hâkimler ve savcılarla eş ve eşit olduğunu, meslek kuruluşlarının da eşitlenmesi gerektiğini, mesleklerinde Adalet Bakanlığı'nın söz sahibi olmasının hatalı olduğunu, milletin hukuk ve adalet konusundaki (siyasa) politika ve tercihlerini hayata geçirecek olan bağımsız bir düzenleyici kurulun söz sahibi olması gerektiğini, yapıcı öneriler geliştirerek çok daha güçlü olarak savunmalıdır. Bu hususta derneğimizin oluşturduğu Adalet Yüksek Kurumu önerisini savunmalı ve geliştirmelidirler.

Danıştay ve İdari Yargı, yürütmenin hukuka uyarlığını sağlamakta, uyuşmazlıklarını gidermekte ne kadar etkili olduğunu, vatandaşın ihtiyacı olan hizmetle karşılaştırarak samimi değerlendirmelidir

Yürütme gücünün hukuka uyarlı düzenleme yapmasına ve karar almasına yardımcı olmak ve yürütme işlevlerini, görev ve yetkilerini hukuka uyarlı olarak görmesini sağlamak, Danıştay'ın ve Danıştay'ın en tepesinde olduğu idari yargının görev ve sorumluluğundadır.

Haftanın her gününde, günün her saatinde görevini yerine getirmek zorunda olan yürütmenin hukuka uysuz karar ve işlemleri, haftanın her günü, günün her saatinde ortaya çıkabilir. Yürütmenin karar ve işlemleri, en küçüğünde polisin kimlik sormasından başlayarak toplumun tamamının evden çıkmasını önleyecek sokağa çıkma yasağı koymak gibi büyük çapta olabilir. Bu işlem ve kararlar anlık, birkaç saat içinde karara bağlanabilecek basit karar ve işlemler olabileceği gibi, yargılaması çok uzun sürecek karmaşık meseleler de olabilir.

Buna uygun olarak Danıştay ve idari yargı da görevini haftanın her günün ve günü her saati yerine getirir olmalıdır. Danıştay ve idari yargı işte bu geniş yelpazedeki işleri, toplumun ihtiyacına en uygun olarak görmek haftanın her gününde, günün her saatinde, anlık bir-iki saatlik ve birkaç aylık çözüm sunarak, yürütmenin hukuka uyarlılığını tam zamanlı olarak sağlamak zorundadır.

Danıştay ve idari yargı; görevi kapsamına girdiği halde istisnai haller dışında önüne getirilmeyen ve fiilen denetlenmeyen; küçük, basit fakat oldukça yaygın hak ihlallerine karşı idari yargı denetiminin neden işlemediğini irdeleyerek bir özeleştiri yapmalıdır.

Dayanağı idari karar veya sebebini kanuna uygun olarak açıklamayan polisin, kanuna uyulmasını isteyen Hatay Barosu Başkanını zorla karakola götürmesi olayında görüldüğü gibi, idari yargı bu tür anlık ihtiyaçlara cevap verecek yapıya sahip değildir!

Polis timlerinin restoran gibi özel mekânlara akşamın belirli saatlerinde dalarak kimlik sorma gerekçesiyle insanların özel hayatına müdahale etmesi, kaçma veya taşkınlık yapma tehlikesi ve fiziken imkânı da olmayan insanların kelepçe takılarak, tartaklanarak gözaltına alınması gibi asayiş kolluk faaliyetlerini idari yargı ne kadar denetleyebilmektedir?

Adli kolluk faaliyetleri sırasında bir telefon davetiyle savcılığa icabet edecek olan hukuk fakültesi dekanının, milyonların sevgilisi bir sanatçının ve benzer durumlardaki insanların; şafak vakti evinden, otelinden polis vasıtasıyla alınması gibi kanıksanmış hukuka uysuz, orantısız uygulamalarını kim denetlemektedir? Savcılık

soruşturmalarında polisin şüphelileri önce karakola götürmesi, savcının yerine geçerek ifade alması ne kadar yasaldır? Savcılar bu yetkiyi vermiş olsalar bile kolluğun bu yetkiyi kullanması hukuka uygun mudur?

Danıştay ve idari yargının; insanların hayatında büyük travma etkisi yaratan, adalet algılarını zedeleyen bu tür görece küçük ve basit durumlarda idari yargı denetiminin neden işlemediğini ve bunu gidermek için alınabilecek tedbirleri kamuoyuna açıklamaları gerekir.

Danıştay'da ve idari yargı mahkemelerinde, dilekçe ön incelemesi, yürütmeyi durdurma ve benzeri hususlar bir-iki saat içinde en geç ise birkaç gün içinde karara bağlanmalı; basit formalitelerin yerine getirilmesi aylar almamalıdır. Davalar birkaç ay, en geç 6 ay içinde karara bağlanmalı, uyuşmazlık konusu makul gerekçeli ve tarafları tatmin edici bir kararla sonuçlandırılmalıdır.

İdarenin bir-iki saat içinde, bir kamu görevlisinin anlık olarak aldığı hukuka uysuz bir kararı, dava yoluyla iptal ettirerek ortadan kaldırmanın idare mahkemelerinde, Danıştay'da ne kadar zaman aldığı, bu sürenin vatandaşın iş dünyasının günlük ihtiyaçlarına uygun olup olmadığı kamuoyu ile paylaşılmalı ve samimi bir özeleştiri yapılmalıdır. Danıştay ve idari yargı, yürütme gücünün hukuka uyarlılığının, ülkenin hukuk devleti niteliğiyle yakından ilgili olduğunun, hukuka uyarlılığı sağlanarak, hukuk ile sınırlandırılmış yürütmenin iş dünyasını ve ekonomiyi geliştirdiğinin, tersinin ise ülkelerin ve ekonomilerini çöküşüne neden olduğunun bilincinde olarak görevini yerine getirmelidir.

Danıştay ve idare mahkemeleri, hafta sonlarında, resmi tatil günlerinde ve mesai saatleri dışında da işlevini göstermeli, bu amaçla en başta nöbetçi mahkemeler ve hâkimlikler oluşturmalı ve görevlendirmelidir. Danıştay ve idari yargıya vatandaşın kolayca ve günümüz teknolojisine uygun olarak e-devlet ve benzeri sistemler vasıtasıyla anlık erişimi sağlanmalı, hukuksuz kimlik sorma, durdurma ve tutma gibi hallerde anlık olarak idarenin işlemi ve kararı hakkında idari bir ön karar alınabilmelidir.

İdarenin hukuka uyarlılığını denetlemek üzere daha Osmanlı döneminde kurulmuş olmakla övünen Danıştay ve idari yargı; görevleri kapsamındaki çevre, kamu görevlilerinin işlediği suçlar, toplantı ve gösteri hakkını kısıtlayan idari kararlar hakkında kararların gecikmeli olarak veriliyor, vatandaşlarla devlet görevlileri arasında hukukun üstünlüğü bazında uzlaşma sağlanamıyor olmasının sebeplerini kamuoyuna açıklamalı, kendi kusurlarını özeleştiri ile kabul etmeli ve çözümün yolunu göstermelidir.

Danıştay, öncelikle önüne gelen ve yığılmış olan işlerle ilgili olarak bütün bilgileri, sınıflarına göre işlerin makul şartlarda ne kadar sürede ve etkili olarak çözülebileceğini ve hali hazırda ise ne kadar sürede çözüldüğünü kamuoyu ile paylaşarak hesap vermelidir. Örneğin; anlık olarak veya bir-iki saat içinde çözülebilecek konuların neler olduğunu, fakat bunları mevcutta ne kadar sürede çözüldüğünü kamuoyu ile paylaşmalıdır. Böylece sorunların çözümü için kendisi çözüm üretmeli; kamuoyunu da çözüm üretecek şekilde bilgilendirmelidir.

Yürütmenin şeffaflığına, bilgi edinme hakkına ilişkin bilgi belge verilmesi istemlerinin reddine ilişkin olarak önüne gelen uyuşmazlıkları, Danıştay ve idari yargı ne kadar sürede ve ne kadar etkili olarak çözebilmektedir? Müvekkillerinin haklarını etkili olarak arayabilmesi, mahkemelerin önüne gelen dosyaları önceden tekemmül ettirebilmesi için Avukatlık Kanunu m. 2/sonda avukatlara verilen idareden bilgi ve belge edinme hakkına riayet edilmeyen, engel çıkarılan hallerle ilgili olarak hangi kuruma karşı kaç tane dava açıldığını, bu davalarda yürütmenin durdurmasına karar verilip verilmediğini ve ne kadar sürede karara bağlandığını Danıştay ve idari yargı kamuoyuna açıklamalı; bu konulardaki performansı hakkında kamuoyunu bilgilendirmeli, şikâyetler hakkında makul bir özeleştiri yapmalı ve böylece hesap vermelidir.

Kamuoyuna bu şekilde bilgi ve hesap vermesi halinde Danıştay ve idari yargının, mevcut iş yapış (yargılama) usullerinin idarenin hukuka uyarlılığını etkin olarak sağlamaya yeterli olmadığı, kararların alındığı ilk aşamalarda idarenin hukuka uyarlılığını yükseltmek gerektiği, bunun için Genel İdare Usulü Kanununun çıkarılması gerektiği kamuoyuna açıklanmalıdır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde idari alanda yaşanan tıkanıklık ve çekincelerin giderilmesi için bu kanunun çıkarılmasının acil bir ihtiyaç haline geldiğini, Danıştay ortaya koymalıdır. İdari karar ve işlemlerde

hukuka uyarılığı yükseltmenin yanında, en tepede Cumhurbaşkanından en aşağıda mahalle muhtarına kadar tüm kamu görevlilerinin idari yetkileri nasıl kullanacağını netleştirilmesi için Genel İdare Usulü Kanunu çıkarılmasının geç kalınmış bir zorunluluk olduğunu Danıştay, açıkça ve çekinmeden ortaya koymalıdır.

Öte yandan, Danıştay, bir üst idari mahkeme olmasının yanında aynı zamanda devlet için bir danışma meclisi olduğunu da dikkate alarak ve hatırlayarak: sadece ilgisini değil kamuoyunun tamamını, halkın haber alma, fikir ve ifade özgürlüğünü doğrudan etkileme kapasitesi olan idari karar ve işlemlerde alınacak karar ve işlem taslaklarının hukuka uyarılığını önceden denetleyecek ve uyarlık oranını yukarıya çıkaracak etkin ve hızlı işleyen ön onay sistemine ihtiyaç olduğunu da ortaya koymalıdır. İdarenin ön denetim yoluyla karar almasının ve işlem yapmasının, çözülmesi yavaş olan ve uzun zaman alan uyuşmazlıkların ve davaların azaltılmasının önemli yollarından birisi olduğu da dikkate alınmalıdır.

Yargıtay ve Adli Yargı

Yargıtay; her yıl kendisine gelen, o yıl içinde karara bağlanan ve sonraki yıllara devreden işlerin istatistiki bilgilerini vermenin ötesine geçmelidir. Yargıtay bünyesinde kaç üyenin, tetkik hâkimi ve adli personelin görev yaptığını, kaç çalışma günü olduğunu, üyelerin her birinin çalışma günlerinin ne kadarında hangi tür faaliyetlerde bulduklarını detaylı olarak açıklamalıdır. Mevcut kadro ve imkânları ile iş yapma kapasitesini ortaya koymalı ve önüne gelen işlerle kapasitesini karşılaştırmalı, kapasitesinin altında mı kaldığını yoksa üstünde mi iş çıkardığını kamuoyuna göstermelidir. Bu bilgiler, Yargıtay Dairesi, daire heyetleri ve üyeler bazında kamuoyu ile paylaşılmalıdır. Kamuoyu böylece Yargıtay'ı bir bütün olarak, dairelerini, heyetlerini ve üyelerini bireysel olarak değerlendirebileceği ve hesap sorabileceği şekilde bilgiyle donatılmalıdır.

Yargıtay, görevi ile ilgili kamuoyunu ilgilendiren her türlü bilgiyi ve gerçeği bütün çıplaklığıyla ortaya koymalıdır. Örneğin; verdiği kararların ne kadarının **“yerinde görülmediğinden reddine”** veya **“usul ve esasa uygun olduğundan onanmasına”** gibi formül cümle ve paragraflarla verildiğini, ne kadarında bunları aşan gerekçe gösterildiğini, kaç kararının tek sayfadan ibaret ve kaç kararının kaç

sayfadan ibaret olduğunu dahi kamuoyu ile paylaşmalı; eleştirilmesi gereken bilgileri de taltif edilmesi gereken durumları da nötr olarak kamuoyunun bilgisine sunmalı; görevini iyi mi yoksa kötü mü yaptığının takdirini kamuoyuna bırakmalıdır.

Vatandaşın son başvuru mercii olan, adaleti en son noktada teslim etmesi gereken Yargıtay, hukuk meslekleri mensupları, meslek örgütleri ve vatandaş nezdinde nasıl algılandığını, vatandaşa hizmet eden yoksa topluma üstünlük taslayan bir kurum olarak mı algılandığını hiç ölçtürmüş veya kamuoyuna sormuş mudur? Huzuruna işi düşen vatandaş, Yargıtay'dan kurum olarak, dairelerinden veya üyelerinden, hizmetlerinden ne kadar memnundur, tatmin olmaktadır ya da hangi yıkıcı duygular içindedir? Yargıtay bunun farkında mıdır?

Görece oldukça küçük hizmet kuruluşları bile yaygın olarak müşteri memnuniyetine odaklanır, bunun için her bir işlemde ve dönemler halinde anketler, kamuoyu araştırmaları ve sair çalışmalarla geri bildirim alarak hizmetini geliştirirken, 82 milyona hizmet eden, her yıl on binlerce karar veren Yargıtay, (ve diğer yargı mercileri) hizmetlerinden memnuniyet düzeyini hiç merak etmiş midir; bunu öğrenmek için bunlar ve benzeri memnuniyet çalışmalarını hiç yapmış mıdır?

Yargıtay, önlerine gelen işlerde ne kadar verimli olarak çalıştıklarını, ne katma değer ürettiklerini, verdikleri kararların taraflar, avukatlar ve kamuoyunda ne kadar kabul gördüğünü araştırmalı, bu amaçla kamuoyu araştırmaları yaptırmalıdır. Sonuçlarını değerlendirerek sorunları ve gelişme sahalarını belirlemeli; tüm paydaşların katılımını sağlayarak ortak akıl yöntemi ile çözüm yöntemleri geliştirmelidir.

Yargıtay, Yargıtay'da görev yapan tetkik hâkimlerinin sayısını, hangi kriterlere göre belirlendiklerini, nasıl ve hangi usule göre seçildiklerini, üyelerinin bu süreçteki etkilerini ve derecesini açıklamalı, kamuoyunun ve hukuk camiasının hem Yargıtay üyelerine hem de tetkik hâkimlerine güvenlerini pekiştirmeli, eleştirileri ve eleştiriye neden olabilecek hususları kamuoyundan öğrenmeli, bunları gidermeli, kendi gideremediği hususlarda talepkâr olmalı ve Yargıtay'a, üyelerine ve tetkik hâkimlerine güveni yükseltmeli; güçlendirmelidir.

Yargıtay, temyizlerde sonucu belirleyici olduğu tartışılmaz olan tetkik hâkimi raporlarının neden gizli tutulduğunu, Danıştay'dakinin aksine taraflara neden açıklanmadığını, aleni yargılamada gizlilik olamayacağı halde tetkik hâkimlerinin raporlarını 1950'li yıllarda içtüzüğe eklenen bir hükme dayalı olarak gizli tutmasının adil yargılama hakkında ve aleniyet ilkesine aykırı olduğunu kamuoyu önünde kabul etmeli ve bu iç tüzük hükmünü bir an önce ilga etmelidir.

Yargıtay, adil yargılanma hakkını ve hak arama özgürlüğünü, tetkik hâkimlerinin raporlarının gizli tutulmasına dair kendi iç yönetmeliğinin hükmü ile kısıtlamanın haklı gerekçesini açıklamalıdır. Bu hükmün ilga edilmesi isteğinin ise **“sadece yönetmelikte ismi geçen kurumların yapabileceği”** gerekçesiyle reddedilmesinin, dilekçe hakkına, hukukun genel esaslarına ne kadar uyar olduğunun öz eleştirisini yapmalıdır. Bu hususta kendilerine yapılmış olan talepler, açılmış olan davalar ve sonuçları hakkında kamuoyuna bilgi vermelidir.

Yargıtay, on binlerce temyiz dosyası hakkında tetkik hâkimlerinin hazırlamış olması gereken 10 binlerce raporun nerede ve nasıl saklandığının da kamuoyuna hesabı verilmelidir. Bu raporları kamuoyu ile paylaşarak kopyala-yapıştır yapılan formül gerekçelerle reddedilen temyizlerde, onay kararlarını tetkik hâkimlerinin belirlememiş olduğuna kamuoyu ikna edilmelidir. Bu yapılmadığı takdirde, Yargıtay; tetkik hâkimlerinin, onları seçen üyelerin görevlerini ihmal ettiklerine, haklı temyizlerinin incelenmeden reddedildiğine, seçilen bir kısım temyizlerde temyiz inceleme görevi yerine getirilirken, diğerlerinde yerine getirilmediğine dair kamuoyu kanaatinin doğru kabul edileceğini de samimi olarak kabul etmelidir.

Yargıtay, üyelerinin görevleri suçları ve görevleriyle ilgili olmayan kişisel suçları ile ilgili olarak kendilerine ulaşan veya re'sen dikkate aldıkları olaylar ve durumlar olup olmadığını, bu hususlarda soruşturma açılmasına ve açılmamasına dair verdikleri kararları kamuoyu ile paylaşmalıdır. Yargıtay, kendi üyelerinin suçlarını soruşturma konusunda kesin ve nihai karar verir olmalarının kanun önünde eşitlik ilkesini ihlal ettiğini kabul ederek ortaya koymalı; üyelerinin görevlerinin hassasiyetini gözetirken kanun önünde eşitlik ilkesinden ödün vermeyen bir çözümün de yolunu göstermelidir.

Farz-ı muhal, rüşvet aldığı kesin delillerle sabit olmuş olsa bile bir Yargıtay üyesinin soruşturulup soruşturulmayacağına, yani yargı önüne çıkarılıp çıkarılmayacağına kesin olarak karar verme yetkisine sahip olan Yargıtay Başkanlar Kurulu, üyelerin görevlerini ihlal edip etmediğini tespit etmek için hangi yöntemleri kullandığını, hakkında şikâyet ulaşılmış ve kamuoyuna yansımış bulunan üyeleri hakkında ne zaman hangi kararlar aldığını ve gerekçelerini kamuoyu ile paylaşmalıdır. Özellikle Yüce Divan'ın 2011/1 sayılı kararına konu olan olay hakkında Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu karar içeriğinde yer alan tespitler hakkında Yargıtay kendisini, sistemlerini, kurallarını ve üyelerini açıkça eleştirmeli; kendi iç süreçlerinin neler olduğunu, bunların benzer durumları önlemeye yeteri olup olmadığını ve yeterli olabilmesi için yapılması gerekleri doğruyu kamuoyuna göstermelidir.

Daha İyi Yargı Derneği'nin Adalet Yüksek Kurumu önerisi içinde yer alan Adalet Yüksek Mahkemesi fikrinin bu konuda getirdiği çözümü ya desteklemeli ya da ondan çok daha iyi ve ileri bir çözüm önerisi üretmelidir.

Böylelikle, Yargıtay, kendisini kamuoyuna tam şeffaf ve hesapverir hale getirmek suretiyle kamuoyunun güvenini kazanarak adalete inancı güçlendirmelidir.

Yüksek Seçim Kurulu - YSK

Bir kısmı Yargıtay bir kısmı Danıştay üyelerinden oluşan YSK ve YSK üyelerinin halkın iradesini etkileyen davranış ve kararları hakkında Danıştay ve Yargıtay kanuna açıkça aykırı olan, (örneğin asil ve yedek üyelerin belirlenmemiş; yedek üyelerin kararlara iştirak ettirilmiş olması gibi) davranışları ve kararları hakkında bir değerlendirme yapmışlar mıdır, bir disiplin veya ceza soruşturması açmışlar mıdır? Kamuoyuna bu konuda bir bilgi vermişler midir? İşlem yapmaları veya karar almaları gerekmez mi? Bu konularda kamuoyuna karşı kendi üyeleri ile ilgili olarak bir özeleştiri yapmaları gerekmez mi?

YSK'nın üyelerinin bir kısmını kendi üyeleri arasından seçen Danıştay ve Yargıtay, YSK üyelerinin görevlerini ve verilen yetkileri ihlal ettiklerine dair iddialar hakkında herhangi bir soruşturma ve değerlendirme yapıp yapmadığını, sonucunda

neye hangi gerekçe ile karar verdiğini kamuoyuyla paylaşmalıdır. Eğer YSK üyeleri, Yargıtay ve Danıştay olmaları sebebiyle görevlerini ihmal, ihlal etmiş olsalar bile sorumluluktan bağışık iseler bu durumu kamuoyuna anlatmalıdır.

Öte yandan YSK, bir kurul olarak; kendisi ve üyeleri hakkında seçim dönemlerinde kamuoyunda ayyuka çıkan eleştirileri derlemeli ve samimi bir öz eleştiri yapmalıdır. Özellikle de kanunun açık hükmüne rağmen üyeler arasında asil ve yedek olanların belirlenmemiş, YSK kararlarının alınmasına yedek üyelerin de katılarak toplantı ve karar yeter sayısının kanuna aykırı olarak değiştirilmiş olduğu hususlarında kamuoyunun yönelttiği eleştirileri doyurucu gerekçelerle cevaplamalıdır.

Cumhuriyet Başsavcılığı

Cumhuriyet Başsavcılığı, Anayasayı korumak görevi başta olmak üzere görevinin kapsamına giren, girme ihtimali bulunan durumların neler olduğunu, bu konularda hangi hazırlık, inceleme ve işlemlerin yapıldığını veya yapılmamasına karar verdiğini kamuoyu ile paylaşmalı, özeleştiri yapmalı ve kamuoyuna bilgi ve hesap vermelidir.

Milletvekilleri, sıfatları ve Anayasa ile verilen görevleri gereğince tanınan imtiyaz ve yetkileri millet yararına ve itina ile kullanmakla yükümlüdür. Ancak, TBMM'ye sunulan tasarılar yeterince tartışılmadan, kamuoyunun itirazları ve tercihleri dikkate alınmadan jet hızıyla yasalaştırılmaktadır. Bunun böyle olmasının altında yatan yasal düzenlemelerdeki hata ve eksiklikler, çözüm bulunması gereken hususlar kamuoyu tarafından bilinmemektedir.

Son günlerde ülkemizin ekonomi alanında iki önder ismi Prof. Dr. Refet Gürkaynak ve Uğur Gürses ekonomi yönetiminin ülkenin ekonomik geleceğini tehlikeye atan kararları bilerek aldıklarına dair – olağan şartlarda suç ihbarı kabul edilebilecek eleştirilerde bulunmuştur. Fakat bu konuda yasal bir işlem yapılması mümkün görülmemektedir.

Yukarıda kısmen örneklenen hususlarda milletvekillerinin, cumhurbaşkanı ve bakanların ve üst düzey kamu bürokratlarının Anayasa'dan ve ettikleri yeminden

kaynaklanan görevleri ile bağdaşmayan tavır ve hareketleri hakkında kamuoyunda ortaya çıkan şikâyet ve itirazları değerlendirmeli, görevinin kapsamına girip girmediğini, giren hususlarda yetkilerinin, sınır ve kısıtlarının neler olduğunu, ne işlemler yapıldığını ya da yapılmadığını kamuoyu ile paylaşmalıdır. Kamuoyu sorunlardan haberdar edilirken çözüm yöntemleri hakkında da fikir sahibi edilmelidir.

Böylelikle devletin kurumlarının güçlendirilmesine, kamuoyunun kurumlara güveninin yükseltilmesine katkıda bulunmalı, kendi kurumuna güveni de güçlendirmelidir.

Cumhuriyet Başsavcılığının, özellikle 15 Temmuz darbe kalkışmasından dersler çıkararak, ülkenin yönetimini darbe yoluyla ele geçirmeye kalkışabilecek kadar ileri gidebilen inanç bazlı oluşumların toplumsal dayanışma için hangi değeri taşıdığını ve fakat hangi hallerde geçmişte ve günümüzde Anayasa'ya ve Anayasal düzene karşı nasıl bir tehdit haline gelebileceğini ortaya koyarak meşru sınırlar içinde ve devlete tehdit oluşturmayacakları bir çerçevede tutulabilmeleri için önerilerini kamuoyu ile paylaşmalıdır.

Savuşturduğumuz bu kalkışmadan da dersler çıkararak Yargıtay Cumhuriyet başsavcılığı, inanç bazlı oluşumların özellikle yargı gücü ve mekanizmaları içine sızmasına karşı tetikte olmalı; yargıda herhangi bir şekilde etki ve nüfuz edinmelerini önleyecek yasal işlemleri yapmalı, müdahale edemeyeceği hususlarda diğer devlet kurumlarını uyarmalıdır.

Aynı çerçevede inanç bazlı oluşumlarla ilgili olarak, bu tür oluşumların tespiti, izlenmesi ve devlete tehdit oluşturmalarının önlenmesi için hangi çalışmalar yapıldığı, hangi durumlarda ne işlem yapıldığı veya yapılmamasına karar verildiği hususlarında bilgileri şeffaf olarak paylaşarak özeleştirici yapmalı ve kamuoyuna hesap vermelidir.

Yürütme, Cumhurbaşkanlığı ve Özellikle Adalet Bakanı

Türkiye'de birçok alanda olduğu gibi yargı alanında da en büyük değişiklikler, son 20 yıl içinde yapılmıştır. 2009, 2015 ve 2019 yıllarında üç tane Yargı Reformu Strateji Belgesi yayınlanmış; tasarılar TBMM'de rüzgar hızıyla kanunlaşmıştır. Buna

karşın Türkiye, "yargı bağımsızlığı", "demokrasi seviyesi" gibi konularda uluslararası endekslerde geriye gitmiş; Ekonomist 2019 Endeksinde de 2000'lerin başındaki "orta demokrasi" seviyesinden "hibrit demokrasiler" seviyesine gerilemiştir. Aynı şekilde ülkemiz kamuoyunda da yargıya güven ve adalete olan inanç başlıklarında önemli ölçüde erozyon yaşanmıştır.

Türkiye maalesef, demokrasi konusunda da yargı bağımsızlığı konusunda da altına yüzlerce ülke ile birlikte imza attığı Birleşmiş Milletler Kararlarında belirlenen standartlardan özellikle yargı bağımsızlığı, çoğulcu özgür basın ile fikir ve ifade özgürlüğü alanlarını yerine getirir durumda görülmemektedir.

Yargı gücü, etkin ve verimli olarak hizmet vererek katma değer üretir düzeyde değildir. Kurumsal ve özlük hakları konusundaki kararları yargı denetimine tabi değildir. Yargı unsurları da hukuka harfiyen hesapverir değildir. Ayrıca, yargının yürütme karşısında eli kolu bağlı, usulleri arkaik, kaynakları yetersizdir. Bu şartlarda kendisine verilen görevi yerine getiremez durumda olan yargıyı bu sıkıntılardan kurtaracak, bağımsızlığını güvence altına alacak ve koruyarak geliştirecek sağlam bir yapıya kavuşturmaya yönelik bir düzenleme yapılmış olduğu söylenemez. Hal böyle iken "bağımsız ve tarafsızdır" ibaresini Anayasaya yazmış olmanın hiçbir hükmünün olmadığını, olamayacağını bütün ilgililer ve yetkililerin kabul etmesi gerekmektedir.

Kimi sosyal grupların yapılanları alkışlamasının, yargı gibi oldukça hassas bir konuda, yönetim bilimlerinin gereklerine göre değerlendirildiğinde hiçbir kıymeti yoktur. Bunlar ülkemize bir yarar getirmemekte, tersine zarar vermektedir. Ülkemizin uluslararası alanda öne geçebilmesi için uluslararası endekslerde yukarı çıkmasını sağlayacak gelişmiş bir yargı yapılanmasına; bunun için de doğru ve yapıcı eleştiriye ihtiyaç vardır.

Yürütmenin başı durumundaki Sayın Cumhurbaşkanımızın, adli yıl açılışında bir konuşma veya değerlendirme yapması bile, esasen yargı bağımsızlığı ilkesi ile tam uyumlu olmamaktadır. Çünkü demokratik devlet yönetiminde yürütme gücü ile yargı gücü birbirinden ayrı ve bağımsız güçler olmak durumundadır. Sayın Cumhurbaşkanının yargıya ilişkin konularda konuşması, uluslararası platformlarda Türkiye'de yargının bağımsız olmadığı yönünde kabul edilmekte, bu da

Cumhurbaşkanına olduğu kadar ülkemiz yargısına da zarar vermektedir.

Sayın Cumhurbaşkanının konuşma yapmayı, değerlendirmelerde bulunmayı tercih etmesi halinde, tüm konuşanlardan farklı, yeni, bilimsel ve yargıya onur, topluma güven verici sözler söylemesi, çok daha etkileyici ve beklentileri karşılayacak bir yaklaşım olacaktır. Örneğin, bağımsız, tarafsız, yeni ve daha ileri bir yargı yapılanmasını getireceğinin sözünü vermesi ve bu yöndeki gerekli talimatlarını ilgili birimlere aktarması, çok önemli bir adım olacaktır. Bu hususta Sayın Cumhurbaşkanının, Daha İyi Yargı Derneği'nin (www.dahaiyiyargi.org) uzun tartışmalar sonucunda hazırlanmış olduğu Adalet Yüksek Kurumu önerisini değerlendirmesini, bu çalışmada önerilen sistemi veya daha iyisini getirmeyi vadedmesini, gönülden diliyoruz."

Adalet Bakanı ve HSK Başkanı

Adalet Bakanı aynı zamanda HSK başkanı da olması sebebiyle adli yıl açılışında değerlendirme yapması gereken en önemli yargı görevlisi durumundadır. Fakat Sayın Bakan konuşurken, HSK başkanı şapkası ile söyleyecekleri ile Adalet Bakanı şapkası ile söyleyecekleri arasında net bir ayırım oluşturmalı, hangi şapka altında hangi şeyleri söylediğini kamuoyuna açık etmelidir.

Fakat en başında 'Adalet Bakanı' şapkası ile 'HSK Başkanı' şapkasını aynı kişinin giymesinin bir gurur mu, yoksa hicap vesilesi mi olduğunu belirtmelidir. Bütün hukuk mesleklerine girişte Adalet Bakanının söz sahibi olmasının, özellikle de hâkimlik ve savcılık görevine almaya Adalet Bakanlığı bürokratlarının karar veriyor olmasının kendisine ne kadar güzel görünüyor olsa da kamuoyunun geri kalan kısmında ne kadar sakıncalı bulunduğunu ortaya koymalı ve tarafsız bir açıdan bilimsel bir değerlendirme yapmalıdır.

Öncelikli olarak kabul edilmesi gereken gerçek; hukukun üstünlüğünü sağlama konusunda sürekli hale gelmiş olan bir çözümsüzlük hali ortadadır. Adalet Bakanı ülkemizin en öncelikli konusu olan bu sorunu köklü olarak çözebilecek, sadece iktidar partisi çevrelerinin değil ülkenin tamamının mutabık olacağı bir çözüm iradesinin oluşması için bir plan ortaya koymalı, tek başına oluşturulması mümkün

olmayan bu planın tüm paydaşların etkin katılımı sağlanarak oluşmasına ön ayak olmalıdır.

Adalet Bakanı, 2009, 2015 ve 2019 Yargı Reformu strateji belgelerinin oluşturulması için devasa kamu kaynakları sarf edilmesine, üstelik de her belge ile kamuoyuna büyük vaatlerde bulunulmuş, yüksek beklentiler oluşturulmuş olmasına karşın Türkiye'nin uluslararası alanda hukukun üstünlüğü, yargı bağımsızlığı, fikir ve ifade özgürlüğü ve demokrasi endekslerinde neden gerilemekte olduğunun, ülke içinde ise vatandaşların yargıya güveninin neden azaldığının, artmadığının, her daim geliştirilmesi gereken adalet inancının neden zedelenmekte ve düşmekte olduğunun hesabını vermelidir.

AB'nin 2019 yılı gözlem raporunun açıklanarak Türkiye'nin, yargı, hukukun üstünlüğü ile fikir ve ifade özgürlüğü alanlarında şiddetli eleştirilmesinden bir gün sonra açıklanan 2019 reform strateji belgesi takdim edilirken özgürlüklerin korunmasına ve geliştirilmesine yüksek vurgu yapılmış olmasına rağmen fikir ve ifade özgürlüğü alanında neden gerilemeler olduğunu, Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararlarına aykırı uzun tutukluluk hallerinin halen niye var ve sürmekte olduğunu, Covid-19 kapsamında cezaevinden adi suçlular salınırken fikir suçlularının neden içeride tutulduğunu, istisnai olarak sadece kaçma ve delilleri karartma tehlikesi durumunda uygulanması gereken tutuklama tedbirinin neden genel uygulama olmaktan hala çıkarılmadığını, neden özellikle Cumhurbaşkanı hakaret suçlarında ve gazeteciler tarafından işlenen suçlarda uygulanmakta olduğunu, bir mektupla davet edildiğinde icabet edecek olan kamuoyuna mal olmuş sanatçı, hukuk fakültesi dekanı ve gazeteci gibi kamuoyunun yakından tanıdığı isimlerin bile şafak vaktinde evlerinden alındığını, sulh ceza hâkimlerinin uygulama ve kararlarının kamuoyuna nasıl bir özgürlük kısıtlanma korkusu saldırdığını, bu hâkimlerin kararlarına neden daha tecrübeli üst mahkemelerde değil de sıradaki diğerine itiraz edilebildiğini – bu düzenlemenin arka planında haklı ve bilimsel olarak doğru bir gerekçe var ise bunu kamuoyuna açıklaması, sadece kendi bildiği doğruları değil, en azından başında bulunduğu iki organizasyona ve üyesi bulunduğu yürütme gücüne ve siyasi partiye karşı yöneltilen eleştirileri de değerlendirip makul gerekçe ile savunmakta ısrar edeceklerinde makul gerekçe ile ısrar, makul gerekçeye göre kabul etmesi gerekenleri kabul ederek toplumun tamamının anlayacağı ve makul bulacağı şekilde açıklama ve özeleştiri yapması gerekir.

SONUÇ OLARAK;

Çağ, virüslerle mücadele; teknoloji, yapay zekâ ile refah çağıdır. Bu yeni çağda dünyaya virüsler ve yapay zekâ geliştirenler egemen olacaktır.

İyi işlemeyen yargı, tehlikeli bir virüs gibidir; hukuk düzenini zehirleyerek ülkeleri çürütür ve aniden çökertebilir.

Saygın, şeffaf ve iyi işleyen yargı ve sağlayacağı ileri hukuk düzeni; demokrasinin temeli, küresel rekabette ülkelerin sosyal, siyasal ve iktisadi güçlerinin kaynağıdır.

Ülkemizin yargı ve hukukun üstünlüğü alanında atılım yapması için eski alışkanlıkları bırakmak, hukukta da yapay zekâ çağını yakalamak şarttır. Bunun için çalışmaya en başta ilgili herkesin ve kesimin özeleştiri yapmasıyla başlamak gerekir.

Bu bilinçle ülkemiz yargısını ve Yargı ile ilgili kişi ve kurumları, özellikle de Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Adli Yargı, Danıştay ve İdari Yargı, YSK, Türkiye Barolar Birliği ve barolar, Cumhurbaşkanlığı, Adalet Bakanlığı ile Hâkimler ve Savcılar Kurulu adına, adli yılın başlangıcı vesilesiyle konuşma yapacak yetkilileri; yarının sorunlarını, şikâyetleri isabetli olarak tespit ederek ortaya koymaya, kendi sorumluluk alanlarıyla ilgili olarak samimi bir özeleştiri yapmaya davet eder;

2020-2021 Adli Yılı'nın sorunların çözümü yönünde güçlü adımların atıldığı bir dönem olmasını dileriz.

Saygılarımızla,

Av. Mehmet Gün

Daha İyi Yargı Derneği Başkanı